

Učenje zalaganjem u zajednici u visokoškolskoj nastavi : Priručnik za nastavnike

---

Edited book / Urednička knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2021**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:985270>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Co-funded by the
Erasmus+ programme
of the European Union

**UČENJE ZALAGANJEM U ZAJEDNICI
U VISOKOŠKOLSKOJ NASTAVI:**

Priručnik za nastavnike

2020/2021

Alžbeta Brozmanová GREGOROVÁ
Tatiana MATULAYOVÁ
Lenka TKADLČÍKOVÁ
Vojtech VODSEDALEK
Alina Simona RUSU
Carmen COSTEA-BĂRLUȚIU
Attila PAUSITS
Florian REISKY
Bojana Ćulum ILIĆ
Lara JELENC
Thomas SPORER
Isabel HUSTERER
Mária Murray SVIDROŇOVÁ
Martina KUBEALAKOVÁ
Zuzana BARIAKOVÁ
Jana ŠOLCOVÁ
Lívia NEMCOVÁ
Zuzana HEINZOVÁ
Lenka ROVNANOVÁ

slihe

UČENJE ZALAGANJEM U ZAJEDNICI U VISOKOŠKOLSKOJ NASTAVI:

Priručnik za nastavnike

Co-funded by the
Erasmus+ programme
of the European Union

Ćulum Ilić, B., Jelenc, L., Torbarina, M. (Ur.) (2020./2021.). *Učenje zalaganjem u zajednici u visokoškolskoj nastavi: Priručnik za nastavnike*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci. ISBN 978-953-361-008-5 (e-izdanje)

Izdavač:

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Sveučilišna avenija 4, 51000 Rijeka

Za izdavača:

izv. prof. dr. sc. Ines Srdoč - Konestra
izv. prof. dr. sc. Aleksandar Mijatović

Urednici:

izv. prof. dr. sc. Bojana Ćulum Ilić
prof. dr. sc. Lara Jelenc
Matia Torbarina, mag. psih.

Autori:

Alžbeta Brozmanová GREGOROVÁ
Tatiana MATULAYOVÁ
Lenka TKADLČIKOVÁ
Vojtech VODSEDALEK
Alina Simona RUSU
Carmen COSTEA-BĂRLUȚIU
Attila PAUSITS
Florian REISKY
Bojana Ćulum ILIĆ
Lara JELENC
Thomas SPORER
Isabel HUSTERER
Mária Murray SVIDROŇOVÁ
Martina KUBEALAKOVÁ
Zuzana BARIAKOVÁ
Jana ŠOLCOVÁ
Lívia NEMCOVÁ
Zuzana HEINZOVÁ
Lenka ROVNANOVÁ

Recenzenti:

Karsten ALTENSCHMIDT
(Sveučilište u Duisburg-Essenu, Njemačka)
Zlatica DORKOVA
(Sveučilište Palacky u Olomoucu, Češka Republika)
Mihai-Bogdan IOVU
(Sveučilište Babe -Bolyai, Rumunjska)
Tanja KOHN
(Katoličko sveučilište u Eichstätt-Ingolstadt, Njemačka)
Jelena JADRAS ANTONIĆ
(Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet u Rijeci, Hrvatska)
Michaela SKYBA
(Sveučilište Prešov u Prešov, Slovačka)

Grafičko oblikovanje:

ANVIL

UČENJE ZALAGANJEM U ZAJEDNICI U VISOKOŠKOLSKOJ NASTAVI:

Priručnik za nastavnike

Co-funded by the
Erasmus+ programme
of the European Union

Ovaj priručnik dio je projekta „Service learning in higher education – fostering the third mission of universities and civic engagement of students (SLIHE)“.

Projekt provode Matej Bel University (Slovačka), Universitatea Babeş Bolyai (Rumunjska), Univerzita Palackého v Olomouci (Češka Republika), Sveučilište u Rijeci, Filozofski Fakultet u Rijeci (Hrvatska), Universitaet Fuer Weiterbildung Krems (Austrija), Katholische Universität Eichstatt – Ingolstadt (Njemačka), uz partnere Center for the Development of Learning Service in Latin America (Argentina), međunarodno udruženje i neprofitnu organizaciju „Open Interactive School“ (Bosna i Hercegovina) te je financiran od strane Europske unije kroz program Erasmus+ pod brojem: 2017-1-SK01-KA203-035352.

Mišljenja navedena u ovom priručniku označavaju mišljenja autora i ne odražavaju nužno stajališta Europske komisije te ona ne može biti odgovorna za buduću uporabu navedenih informacija.

Sadržaj

Uvod	5			
POGLAVLJE 1.		POGLAVLJE 3.		
Osnovne karakteristike učenja zalaganjem u zajednici	7	Razlika između učenja zalaganjem u zajednici i drugih aktivnosti usredotočenih na zajednicu	19	5.3. Razine refleksije u učenju zalaganjem u zajednici
1.1. Definicije učenja zalaganjem u zajednici	7	3.1. Konceptualni kvadrantni model učenja zalaganjem u zajednici	19	5.4. Aktivnosti za refleksiju u učenju zalaganjem u zajednici
1.2. Učenje zalaganjem u zajednici u europskom akademskom okruženju – primjer projekta SLIHE	8	3.2. Tranzicije od aktivnosti usredotočenih na zajednicu prema učenju zalaganjem u zajednici	21	Literatura
1.3. „Treća misija“ sveučilišta	8	3.3. Koliki udio bi trebalo imati zalaganje u zajednici, a koliki udio učenje?	25	PRIOLOG 1. Predložak za pripremu kolegija utemeljenoga na učenju zalaganjem u zajednici (ishod projekta SLIHE).
1.4. Prednosti programa učenja zalaganjem u zajednici	10	Vježbe/zadaci/pitanja:	26	PRIOLOG 2. Primjer predmeta/kolegija kojemu je učenje zalaganjem u zajednici sastavnica
1.5. Zaključak	13	POGLAVLJE 4.		PRIOLOG 3. Predložak za kolegij kojemu je učenje zalaganjem u zajednici sastavnica
Vježbe/zadaci/pitanja	14	Kako isplanirati i provesti kolegij učenja zalaganjem u zajednici	27	PRIOLOG 4. Primjer obrasca za evaluaciju učenja zalaganjem u zajednici namijenjen partneru iz zajednice
POGLAVLJE 2.		POGLAVLJE 5.		PRIOLOG 5. Primjeri pitanja za kritičku refleksiju i evaluaciju u učenju zalaganjem u zajednici
Ključne sastavnice učenja zalaganjem u zajednici	15	Refleksija u učenju zalaganjem u zajednici	40	PRIOLOG 6. Primjer sporazuma o povjerljivosti
Vježbe/zadaci/pitanja	18	5.1. Definicije refleksije	40	
		5.2. Modeli kritičke refleksije	41	

UVOD

Uloga koju visokoškolske ustanove mogu imati u gospodarskom rastu i društvenom napretku u suvremenom „društvu temeljenom na znanju“ (Europska komisija, 2017.) sve je prepoznatija diljem svijeta. Tijekom posljednjih desetljeća, visokoškolske ustanove nisu isključivo usredotočene na dvije misije, nastavu i istraživanje, nego su postale ključnim sudionicima u gospodarskom i kulturnom napretku, čime su se preobrazile u ustanove koje sudjeluju u industriji i društvu (Etzkowitz, 2000.; Vorley i Nelles, 2008.). Danas visokoškolske ustanove iznova promišljaju svoju ulogu u društvu te odnos sa svojim sastavnicama, dionicima i zajednicama.

Odnos između visokoga školstva i društva općenito se smatra „trećom misijom“ sveučilišta. Izraz „treća misija“ privukao je pozornost mnogih autora tijekom posljednjeg desetljeća (npr. Görason, Maharajh i Schmoch, 2009.; Jongbloed, Enders i Salerno 2008.; Vorley i Nelles, 2008.; Tuunainen, 2005.). Većina autora slaže se da navedene definicije promatraju „treću misiju“ kao rezidualni izraz koji obuhvaća sve sveučilišne aktivnosti koje nisu dio prvih dviju misija: nastave i istraživanja. Općenito, koncept „treće misije“ obuhvaća mnoge rastuće zahtjeve s kojima se sveučilišta susreću kako bi zauzela vidljiviju ulogu tijekom procesa poticanja i vođenja uporabe znanja u svrhu društvenog, kulturnog i gospodarskog razvoja. Kao što Görason, Maharajh i Schmoch (2009.) navode, interpretacija pitanja koji tip funkcija treba biti obuhvaćen definicijom „treće misije“ osjetno se razlikuje u različitim državama i kontekstima (od njemačke usredotočenosti na transfer tehnologije sa sveučilišta na poduzeća, sve do latinskoameričkog šireg koncepta proširenja funkcije sveučilišta u

svrhu služenja potrebama zajednice).

Strategija za ostvarenje treće misije koja je prihvaćena na svjetskoj razini je učenje zalaganjem u zajednici. Učenje zalaganjem u zajednici prepoznato je kao inovativna pedagogija koja pomaže visokoškolskim ustanovama pri ostvarenju njihove složene misije osposobljavanja novih generacija društveno odgovornih i aktivnih građana. Neke ustanove koje su dio Europskog prostora visokog obrazovanja već niz godina primjenjuju učenje zalaganjem u zajednici, no ono je još nepoznato ili ga tek otkrivaju u većini država Srednje i Istočne Europe. Kao što Centro Latinoamericano de Aprendizaje y Servicio Solidario CLAYSS (2013.) navodi, učenje zalaganjem u zajednici usredotočeno je na uklanjanje jaza između društvenog zalaganja i sveučilišnog života. Istovremeno, ono pomaže pri gradnji mostova između „ozbiljnih znanstvenika“ i društveno angažiranih sveučilišta, ostvarujući sinergiju između tri misije visokoškolskih ustanova.

Unutar okvira Erasmus+ projekta „Service Learning in Higher Education - Fostering the Third Mission of Universities and Civic Engagement of Students“, takozvanog SLIHE-a, cilj projektnih partnera jest osnažiti kapacitete visokoškolskih ustanova u svrhu ostvarenja „treće misije“ te poboljšanja civilnoga zalaganja studenata kroz provedbu inovativne strategije učenja zalaganjem u zajednici u regiji Srednje i Istočne Europe. U tu svrhu objavljen je niz radova namijenjenih profesorima i ostalim dionicima koji su spremni prihvatiti odgovornost osnivanja i vođenja kolegija o učenju zalaganjem u zajednici u svojim ustanovama na dobrobit svih sudionika.

Svrha ovoga priručnika jest pružiti potporu sveučilišnim nastavnicima koji odluče provoditi kolegije utemeljene na učenju zalaganjem u zajednici u raznim tipovima visokoškolskih ustanova. Priručnik se sastoji od pet poglavlja koja nude pregled ključnih pitanja vezanih za razumijevanje i provedbu učenja zalaganjem u zajednici u visokom obrazovanju.

Uz navedena poglavlja, u priručniku ćete pronaći i vježbe vezane za uspješno planiranje i provedbu učenja zalaganjem u zajednici na vašem kolegiju i/ili ustanovi. Predlažemo da ovim vježbama posvetite dovoljno vremena te razmislite o odgovorima na postavljena pitanja ili se posavjetujete o njima sa svojim kolegama ili studentima. Vježbe vam mogu poslužiti kao izvor inspiracije te mogu biti odličan temelj za stvaranje složenoga kolegija o učenju zalaganjem u zajednici. Također, kao dio priručnika ponudili smo nekoliko korisnih alata za provedbu učenja zalaganjem u zajednici (napominjemo kako su neki od njih ishodi projekta SLIHE) na koje se možete osloniti u slučaju potrebe.

POGLAVLJE 1 | Osnovne karakteristike učenja zalaganjem u zajednici

1.1. Definicije učenja zalaganjem u zajednici

Učenje zalaganjem u zajednici, u literaturi poznato i kao društveno korisno učenje, smatra se oblikom pedagogije koji objedinjuje zalaganje u zajednici i obrazovne prilike za studente (Heffernan, 2001.). Nadahnuto progresivnim obrazovnim pokretom pod vodstvom filozofa Johna Deweyja (1910., prema Furco, 2011.), učenje zalaganjem u zajednici općenito se opisuje kao „*uravnoteženi pristup iskustvenom obrazovanju*“ koji može „*osigurati jednaku usredotočenost na služenje zajednici i učenje koje se odvija*“.

U literaturi se mogu pronaći razne definicije učenja zalaganjem u zajednici. Prema definiciji društva US National Expert Education Society, učenje zalaganjem u zajednici odnosi se na „*svako praćeno iskustvo zalaganja u zajednici tijekom kojega studenti prihvaćaju smjerne ishode učenja te aktivno promišljaju o onome što su naučili kroz iskustvo*“ (Billig, 2000., prema Copaci, Soos i Rusu, neobjavljen rad). Učenje zalaganjem u zajednici smatra se metodom putem koje studenti uče te razvijaju društvene i profesionalne kompetencije kroz aktivno sudjelovanje u zajednici koje je povezano s njihovim sveučilišnim kurikulumima i omogućava kritičku refleksiju (Furco, 2011.).

U skladu s navedenim definicijama, karakteristike učenja zalaganjem u zajednici koje se najčešće spominju u literaturi su sljedeće: (1) Osmišljeno je tako da zadovoljava potrebe zajednice; (2) Usklađeno je s obrazovnom ustanovom ili programima djelovanja u zajednici; (3) Cilj mu je razvijanje građanske odgovornosti studenata; (4)

Integrirano je u temeljni kurikulum sudionika; (5) Osigurava završni vremenski slijed koji omogućava sudionicima da promišljaju o svom iskustvu učenja zalaganjem u zajednici (Billing, 2000., prema Copaci i Rusu, 2016.).

Većina programa učenja zalaganjem u zajednici u akademskom okruženju tradicionalno se odvijala u Sjedinjenim Američkim Državama (Dostillio, 2017.). Povijesni razvoj zalaganja u zajednici u akademskom okruženju kroz učenje zalaganjem u zajednici detaljno je predstavljen u znanstvenom članku „*The community engagement professional in the emerging field*“ (Dostillio, 2017.). Dostillio (2017.) navodi sljedeće značajke koje pogoduju uvrštavanju programa učenja zalaganjem u zajednici u strateške ciljeve visokoškolskih ustanova:

- Razvijanje potencijala studenata da postanu nositelji društvenih promjena i usklađivanje misije sveučilišta s potrebama zajednice;
- Osiguravanje jasnih znanstvenih dokaza učinkovitosti učenja zalaganjem u zajednici na definirane varijable (individualci, grupe, partneri iz zajednice itd.);
- Tranzicija volonterskih programa prema učenju zalaganjem u zajednici (kurikularna poveznica, reflektivna sastavnica, građansko učenje i razvijanje građanskih kompetencija, partnerstva s agencijama iz zajednice), definiranje jasnih modela provedbe učenja zalaganjem u zajednici na institucionalnoj razini s naglaskom na potrebe profesora, studenata i zajednice (Dostillio i Perry, 2017.).

POGLAVLJE 1

Osnovne karakteristike učenja zalaganjem u zajednici

Kada je riječ o sveučilišnim profesorima, tri osnovne sastavnice koje definiraju kompetencije nužne za djelovanje u zajednici kroz programe učenja zalaganjem u zajednici su: znanje (o učenju zalaganjem u zajednici, funkcionalnoj potpori sveučilišta – odsjek, fakultet, kurikulum itd.), vještine i osobnost (Dostillio, 2017.).

1.2. Učenje zalaganjem u zajednici u europskom akademskom okruženju – primjer projekta SLIHE

Sve je veći broj konzorcija koji se osnivaju na europskome području s ciljem definiranja postupaka za operacionalizaciju učenja zalaganjem u zajednici unutar specifičnih obrazovnih konteksta i određivanja najboljih strategija za provedbu učenja zalaganjem u zajednici na institucionalnoj razini. Zajednički smjer aktivnosti konzorcija je građanski razvitak studenata i akademskog kadra. Ovo vrijedi i za međunarodni Erasmus+ projekt (SLIHE) pod nazivom *Service Learning in Higher Education - Fostering the Third Mission of Universities and Civic Engagement of Students* (www.slihe.eu). Ideja o osnivanju ovog akademskog konzorcija utemeljena je na novom promišljanju odnosa sveučilišta prema trećoj misiji sveučilišta, tj. njihovoj društvenoj ulozi koja se ogleda u sudjelovanju sveučilišta u zajednici i društvu, uzimajući u obzir da je jedna od pedagoških strategija za postizanje ove misije učenje zalaganjem u zajednici. Osnovna svrha projekta SLIHE je ojačati sposobnost sveučilišta u Srednjoj i Istočnoj Europi da ostvare svoju društvenu ulogu kroz provedbu strategije učenja zalaganjem u zajednici koja je prilagođena obrazovnom kontekstu (razvoj obrazovnih sredstava i materijala).

1.3. „Treća misija“ sveučilišta

Tijekom posljednjih godina, visokoobrazovnu politiku na području Europe karakterizira rastuća diferencijacija visokoobrazovnog sustava kao značajka modernizacije, a pokreću je katalitičke sile Bolonjskog procesa koje vode ka promjenama u načinu razmišljanja i postupanja unutar sveučilišta. Istovremeno, autonomija sveučilišta sve je veća te se očekuje da će unutar novonastalog kompetitivnog okruženja ona postati usredotočena na korisnike usluga, svjesna troškova te osjetljiva na potrebe društva. Pristup tijela javnih vlasti prema sveučilištima doživio je promjene te su na prijelaz prema proširenim „misijama“ ozbiljno utjecale ideje o „poduzetničkom sveučilištu“ (Clark, 1984.). Sveučilišta, kao značajni izvori znanja i sposobnosti u gospodarstvu znanja, mogu ponuditi razne usluge u svrhu ostvarenja svoje misije. Tvorci politika i analitičari počeli su posvećivati veću pozornost načinima na koje sposobnosti i aktivnosti sveučilišnoga utemeljenja mogu doprinijeti društvenom i gospodarskom razvitku. Općenito se smatra da su obrazovanje i istraživanje dvije osnovne misije sveučilišta. One se nalaze u središtu svih aktivnosti i stoga su pokretači institucionalnog razvoja, ali i osnovni elementi sveučilišnih ostvarenja. Međutim, tijekom posljednjih godina još je jedna misija prepoznata u svrhu naglašavanja svih sveučilišnih doprinosa društvu, a ona je poznata pod nazivom „treća misija“.

POGLAVLJE 1

Osnovne karakteristike učenja zalaganjem u zajednici

Termin „treća misija“ potječe od latinske riječi *missio* (odašiljati) te je izvorno opisivala isključivo širenje vjere. Treća misija sveučilišta, naprotiv, ima značajniju poveznicu sa značenjem unutar organizacijske teorije: misija kao mandat. U literaturi je značenje treće misije povezano s dvije različite perspektive. Jedna perspektiva usredotočena je na zadatke sveučilišta i zahtijeva da se definira dodatna misija (Mahrl i Pausits, 2011.). Druga perspektiva promatra treću misiju kroz sveučilište kao posebni organizacijski oblik te kroz njegovu društvenu ulogu (Molas-Gallart i sur., 2002.).

Sveučilišta su uvijek doprinosila procesu donošenja odluka kada je riječ o širokom rasponu društvenih tema. Treća misija je stoga definirana kao „...proizvodnja, uporaba, primjena i korištenje znanja i ostalih sveučilišnih sposobnosti izvan akademskog okruženja“ (Molas-Gallart i sur., 2002.). Ovom definicijom obuhvaćeno je dosta široko shvaćanje zadataka treće misije. U središtu ovog poimanja nalaze se usluge koje sveučilište pruža društvu te su one pridodane ostalim misijama, nastavi i istraživanju, kao treći cilj. Treća misija je pokretač daljnjeg otvaranja sveučilišta, razmjene izvan znanstvenog sustava te traganja za odgovorima na društvena pitanja (Mahrl i Pausits, 2011.).

Deklaracija Tallories o građanskim ulogama i društvenim odgovornostima visokog obrazovanja (*Talloires Declaration on the Civic Roles and Social Responsibilities of Higher Education, 2005.*),

utemeljena na mreži više od 350 sveučilišta, naglašava potrebu za većim društvenim zalaganjem sveučilišta (Watson i sur., 2011.), što je u suprotnosti sa shvaćanjem sveučilišta kao „kula bjelokosnih“ koje su okrenute samima sebi. Autor Phinero i suradnici (2015.) ističu da zadaci vezani za „treću misiju“, poput primijenjenog istraživanja, regionalnog razvoja, inovacija te informiranja, trebaju biti sastavni dio osnovnih aktivnosti sveučilišta, tj. trebaju biti ugrađeni i/ili usko povezani s obrazovnim i istraživačkim djelovanjem. Autori Görason, Maharajh i Schmoch (2009.) napominju da se „...tumačenje pitanja koji tip funkcija treba obuhvaćati definicija treće misije bitno razlikuje“ u različitim državama i kontekstima (od njemačke usredotočenosti na transfer tehnologije sa sveučilišta na poduzeća, sve do latinskoameričkog šireg koncepta proširenja funkcije sveučilišta u svrhu služenja potrebama zajednice).

U publikaciji „*Needs and constraints analysis of the three dimensions of third mission activities*“ (2008.), Europska komisija naglašava potrebu da se izmijeni uloga sveučilišta te da se ona preobrazu iz ustanova za poučavanje i istraživanje u ključne nositelje gospodarstva znanja unutar društva. Također, jasno je naglašeno da odnos s „vanjskim svijetom“ treba biti usredotočen na tri međusobno povezana područja: **istraživanje** (transfer tehnologije i inovacije), **nastavu** (cjeloživotno učenje/kontinuirano obrazovanje) i **društveno djelovanje** koje je u skladu s regionalnim/nacionalnim razvojem. „Treću misiju“ stoga ne možemo smatrati izoliranom (ili rezidualnom) funkcijom, nego funkcijom koja je dopuna ostalim dvjema misijama sveučilišta. U ovom kontekstu, Europska komisija ističe potrebu za promicanjem

POGLAVLJE 1

Osnovne karakteristike učenja zalaganjem u zajednici

raznolikosti sveučilišta, tj. nije nužno da svako sveučilište „bude izvrsno“ kada je riječ o sve tri misije, nego upravo suprotno – sveučilišta bi trebala sama otkriti svoju ulogu u društvu.

1.4. Prednosti programa učenja zalaganjem u zajednici

Shodno ključnoj i inovativnoj ulozi koju pedagogija učenja zalaganjem u zajednici ima u društvenom i profesionalnom razvoju studenata te zadovoljavanju potreba zajednice, postoji sve veće zanimanje za programe učenja zalaganjem u zajednici u visokoškolskim ustanovama, kao i povećan znanstveni interes prema psihološkim, društvenim i akademskim ishodima za sudionike u učenju zalaganjem u zajednici (Eyler, 2002.; Furco, 2011.).

Prednosti učenja zalaganjem u zajednici za studente

Istraživanja pokazuju da učenje zalaganjem u zajednici može imati značajan pozitivan utjecaj na akademski uspjeh studenata, a najbolji rezultati postižu se kroz programe mentorstva (Conrad i Hedin, 1991.; prema Copaci i Rusu, 2016.). Dakle, učenje zalaganjem u zajednici može imati bitan pozitivan učinak na kritičko razmišljanje, prosjek ocjena i vještinu pisanja (Astin i sur., 2000.). Programi učenja zalaganjem u zajednici imaju značajan utjecaj na vještinu rješavanja problema i moralno rasuđivanje (Conrad i Hedin, 1991.). Učenje zalaganjem u zajednici također utječe na psihološki razvitak sudionika jer povećava osobnu i društvenu odgovornost (Conrad i Hedin, 1991.), razvija prodruštvene stavove, gradi samopoštovanje i razvija osjećaj

uvažavanja prema kulturnoj raznolikosti (Conrad i Hedin, 1991.; Simons i Cleary, 2006.).

Osim navedenih utjecaja učenja zalaganjem u zajednici, jedan od najvažnijih kvalitativnih ishoda programa učenja zalaganjem u zajednici kojega literatura navodi jest dojam studenata da njihovi postupci mogu unijeti promjene u zajednicu (Simons i Cleary, 2006.; Astin i sur., 2000.) te sama percepcija njihovog djelovanja (Conrad i Hedin, 1991.). Literatura također navodi niz prednosti koje učenje zalaganjem u zajednici ima kada je riječ o društvenom djelovanju i akademskom uspjehu studenata (Novak, Markey i Allen, 2007.; Conway, Amel i Gerwien, 2009.; Celio, Durlak i Dymnicki, 2011.; Eppler, 2011.; Yorio i Ye, 2012. prema Ćulum i Jelenc, 2015.):

- Razumijevanje, usvajanje i usavršavanje teorijskog dijela kolegija u odnosu na realne probleme i situacije;
- Omogućavanje razvoja vještina upravljanja u nepredvidljivim situacijama;
- Omogućavanje samorefleksije kada je riječ o individualnim sklonostima prema potencijalnoj karijeri i nužnih kompetencija za donošenje odluka o karijeri;
- Prepoznavanje važnosti teorijskog znanja u budućem radnom okruženju;
- Razvoj kompetencija koje studenti mogu koristiti na radnome mjestu, poput vještina vođenja i komunikacije;

POGLAVLJE 1

Osnovne karakteristike učenja zalaganjem u zajednici

- Omogućavanje kreativnog razvoja;
- Širenje mreže društvenih kontakata – upoznavanje potencijalnih poslodavaca, suradnika, partnera, klijenata;
- Razvoj osjećaja odgovornosti unutar odnosa s partnerima iz zajednice;
- Iskustvo različitih načina nošenja sa stresom, frustracijom, neuspjehom, sukobima, nesporazumima, pogrešnim tumačenjima itd.;
- Stjecanje uvida u složenost profesionalne stvarnosti koju je često teško predočiti tijekom predavanja ili opisati u studijama slučaja;
- Omogućavanje provjere motivacije studenata pri odabiru buduće karijere;
- Razvijanje svijesti kod studenata o koordinaciji među članovima tima, društvenoj odgovornosti, rokovima, obvezama i dovršetku planiranih obveza u skladu s dogovorenim kriterijima;
- Razvoj potrebe za proaktivnim i odgovornim djelovanjem u društvu;
- Razvoj osjećaja društvene odgovornosti i društvene osjetljivosti na potrebe lokalne zajednice, s posebnim naglaskom na marginalizirane društvene skupine;
- Razvoj komunikacije s različitim društvenim skupinama i prihvaćanje raznolikosti.

Prednosti učenja zalaganjem u zajednici za zajednicu

Literatura navodi da programi učenja zalaganjem u zajednici mogu imati pozitivan utjecaj na osobni razvitak i društvenu odgovornost, pozitivne društvene stavove, građansko djelovanje, političku svijest, prihvaćanje različitih stavova, razinu samoučinkovitosti i osjećaj da možemo „unijeti promjene“ u zajednicu (Simons i Cleary, 2006.; Conrad i Hedin, 1991.; Hamilton i Fenzel, 1988.). Programi i inicijative učenja zalaganjem u zajednici pružaju zajednici bitne ljudske resurse koji su potrebni za zadovoljavanje obrazovnih, ljudskih, sigurnosnih i ekoloških potreba (Johnson, 1995.).

Kroz učenje zalaganjem u zajednici, agencije iz zajednice imaju priliku sudjelovati u obrazovnim partnerstvima i doprinijeti razvoju/ prilagodbi građanske odgovornosti studenata te samim time i razvoju demokracije sudjelovanja (tj. veliki broj studenata nastavlja volontirati po završetku sveučilišnog studija tijekom kojega su stekli iskustvo učenja zalaganjem u zajednici) (Johnson, 1995.). Postoji niz prednosti koje programi učenja zalaganjem u zajednici donose zajednici:

- Doprinos rješavanju problema koji postoje u praksi;
- Vođenje i održavanje kontakta sa sveučilištem, fakultetom, profesorima i studentima za potencijalnu buduću suradnju;
- Upoznavanje sa studentima kao potencijalnim zaposlenicima dok rade na konkretnim zadacima;
- Praćenje novog znanja i vještina koje studenti posjeduju;

POGLAVLJE 1

Osnovne karakteristike učenja zalaganjem u zajednici

- Omogućavanje analize poslovne situacije iz perspektive mladih osoba koje su upoznate sa situacijom te nisu opterećene međuljudskim odnosima i internim poslovnim pravilima;
- Pomaganje mladim ljudima koji su tek započeli svoj poslovni put ka svom prvom radnom iskustvu.

Prednosti učenja zalaganjem u zajednici za akademski kadar

Kada je riječ o prednostima za akademski kadar, programi učenja zalaganjem u zajednici pomažu pri dostizanju obrazovnih ciljeva kroz operativne ciljeve te stoga omogućuju primjenu akademskoga znanja u stvarnim situacijama (Johnson, 1995.). Također, učenje zalaganjem u zajednici može preobraziti ulogu profesora iz stručnjaka koji donose odluke u stručnjake koji djeluju kao savjetnici te omogućava kvalitetnu interakciju sa studentima, kao i veću osviještenost o društvenim pitanjima koja su vezana za teme od obrazovnog i istraživačkog interesa. Programi učenja zalaganjem u zajednici stoga pomažu akademskom kadru pri identifikaciji novih područja istraživanja, a time se uvećava mogućnost profesionalnoga razvoja i priznanja (Johnson, 1995.). Neke od prednosti učenja zalaganjem u zajednici za akademsko osoblje su sljedeće:

- Povećanje kvalitete i važnosti nastavnih sadržaja;
- Povećanje kreativnosti i interaktivnosti nastavnoga procesa;
- Razvoj inovativnih pristupa rješavanju problema;
- Razvoj kontakata s partnerima iz zajednice;

- Omogućavanje bliskijeg odnosa sa studentima;
- Osiguravanje konteksta za ispitne modele, koncepte i metodologije u svrhu rješavanja konkretnih slučajeva s kojima su suočene organizacije iz zajednice;
- Omogućavanje povezivanja različitih disciplina u cilju razumijevanja svrhe i postignuća vlastitog nastavnoga rada;
- Povećanje ugleda društveno aktivnih profesora u visokoobrazovnoj zajednici;
- Smanjenje jaza između teorije i prakse za studente i same profesore;
- Stvaranje empiričke baze podataka kao temelja za znanstveno istraživanje;
- Omogućavanje objavljivanja znanstvenih radova (u međunarodno priznatim časopisima) na temu iskustva primjene metodologije učenja zalaganjem u zajednici u poučavanju unutar širokog spektra znanstvenih područja.

Prednosti učenja zalaganjem u zajednici na razini visokoškolskih ustanova

Primjeri prednosti koje primjena ove metodologije donosi na institucionalnoj razini su mnogobrojni (npr. Warren, 2012.; Celio, Durlak i Dymnicki, 2011.; Eppler, 2011.; Yorio i Ye, 2012.; Conway, Amel i Gerwien, 2009.; Novak, Markey i Allen, 2007.). Navedena istraživanja ukazuju na sljedeće prednosti za visokoškolske institucije

POGLAVLJE 1

Osnovne karakteristike učenja zalaganjem u zajednici

koje provode učenje zalaganjem u zajednici, a u skladu su s njihovom „trećom misijom“:

- Provedba strateških inicijativa i obveza navedenih u strategijama visokoškolskih ustanova;
- Smanjenje razlika između kompetencija koje studenti stječu sveučilišnim obrazovanjem i kompetencija koje su potrebne na tržištu rada;
- Osnaživanje studenata kroz povezivanje studenata sa zajednicom i stjecanje građanskih vještina;
- Promicanje međugeneracijskih i međukulturalnih iskustava kroz suradnju;
- Jačanje povjerenja u sveučilište kao ustanovu koja je korisna i mudra te s kojom je suradnja društveno poželjna;
- Izgradnja temelja za buduća partnerstva s dionicima u (lokalnoj) zajednici te razvoj inovativnih kurikuluma koji su u skladu s obrazovnim tržištem;
- Povećanje razine obrazovnoga zadovoljstva kroz aktivnosti koje su utemeljene na učenju zalaganjem u zajednici, a koje studentima omogućavaju stjecanje značajnih iskustava.

1.5. Zaključak

Zahvaljujući ključnim karakteristikama učenja zalaganjem u zajednici koje ga čine moćnim pedagoškim sredstvom, učenje postaje društveno, emocionalno, kognitivno, multikulturalno i međuljudsko (Simons i Cleary, 2006.). Kroz učenje zalaganjem u zajednici studenti razvijaju vještine koje im mogu pomoći pri zapažanju, prepoznavanju i razlikovanju osjećaja drugih ljudi, upravljanju (evaluaciji i prilagođavanju) vlastitim osjećajima, ostvarivanju i održavanju pozitivnih odnosa, donošenju odgovornih odluka, nošenju s novim međuljudskim situacijama i poboljšanju vlastitih akademskih rezultata (Durlak i sur., 2011.). Također, reflektivna sastavnica učenja zalaganjem u zajednici i njegova poveznica s kurikularnim sadržajem omogućava studentima i akademskom kadru istraživanje i razumijevanje društvenih perspektiva kroz proces prikupljanja i proučavanja individualnih razlika u kognitivnim i emotivnim obrascima koji se pojavljuju tijekom obrazovnoga procesa (Alexander i Chomsky, 2008., prema Copaci i Rusu, 2015.).

POGLAVLJE 1

Osnovne karakteristike učenja zalaganjem u zajednici

Vježbe/zadaci/pitanja

Pokušajte saznati postoje li već u vašoj ustanovi aktivnosti koje mogu biti dijelom „treće misije“.

Pokušajte saznati spominju li strateški dokumenti vašeg sveučilišta „treću misiju“ sveučilišta.

Ako planirate pokrenuti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici, koje prednosti očekujete da će on imati za studente, vas osobno te vaš odsjek/fakultet/sveučilište?

POGLAVLJE 2 | Ključne sastavnice učenja zalaganjem u zajednici

Učenje zalaganjem u zajednici je strukturirano obrazovno iskustvo koje objedinjuje ciljeve zalaganja u zajednici i obrazovne ciljeve (akademski sadržaj) s namjerom da svim dionicima donese promjene utemeljene na uzajamnosti između studenata, zajednice i sveučilišta. Temelji učenja zalaganjem u zajednici počivaju na suradnji između studenata, sveučilišta i zajednice. Neovisno o broju definicija učenja zalaganjem u zajednici, literatura ističe nekoliko ključnih sastavnica. Kako bismo neku aktivnost nazvali učenjem zalaganjem u zajednici, ona mora sadržavati tri ključne sastavnice i tri ključne karakteristike.

Slika 1.
Spona tri tipa potreba unutar aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici (osmislili autori).

Ključne sastavnice ili područja odnose se na tipove potreba koje imaju tri sudionika u procesu učenja zalaganjem u zajednici. Ostvarenje tih potreba ukazuje na standarde kvalitete aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici. Razne aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici mogu imati različite pojedinačne sastavnice, ali cilj je dostići idealnu razinu koja obuhvaća sve tri sastavnice istovremeno.

Kada je riječ o potrebama zajednice, učenje zalaganjem u zajednici podržava promjenu tradicionalnog modela podrške (zalaganje za zajednicu; pružanje i primanje pomoći) u horizontalni model podrške zajednici u kojem zajednica postaje aktivni partner uključen u pružanje podrške. Tijekom postupka planiranja i provedbe aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici, stavlja se naglasak na uključivanje partnera u sve faze aktivnosti od samoga početka, tj. utvrđivanje potreba zajednice, planiranje aktivnosti, izvođenje aktivnosti i evaluaciju.

Učenje zalaganjem u zajednici utemeljeno je na suradnji između studenata, sveučilišta i zajednice. Razina sudjelovanja zajednice i studenata ovisi o modelu aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici i može se razlikovati ovisno o etapama (mapiranje, planiranje, provedba i evaluacija potreba). Zajednica ne sudjeluje uvijek u mapiranju potreba, npr. potrebe zajednice može odrediti treća strana, a najčešće su to stručnjaci koji poznaju zajednicu (zajednica neće prepoznati neke činjenice kao probleme koji uzrokuju postojeću potrebu, ali će ih promatrači zajednice identificirati). Kada je riječ o potrebama studenata i sveučilišta/fakulteta, zalaganje u zajednici povezano je s ishodima učenja. Profesori mogu isplanirati aktivnosti učenja

POGLAVLJE 2

Ključne sastavnice učenja zalaganjem u zajednici

zalaganjem u zajednici kroz koje će studenti steći i razviti određeno znanje i vještine, istovremeno koristeći prethodno stečeno znanje i vještine. Studenti ne sudjeluju uvijek u mapiranju potreba zajednice, ali važno ih je što više uključiti u naredne faze aktivnosti.

Slika 2 .

Krug učenja zalaganjem u zajednici (osmislili autori).

Neovisno o tome tko je zadužen za planiranje, aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici trebaju imati jasne ciljeve koji zrcale **potrebe** studenata, zajednice i visokoškolske ustanove. Čak i ako ne uzme u obzir svaku utvrđenu potrebu, cilj aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici temelji se na sponi svih zainteresiranih strana. Drugim riječima, učenje zalaganjem u zajednici trebalo bi omogućiti studentima stjecanje novog znanja i vještina kroz metodu primjene teorije u praksi, povezujući studente s potrebama zajednice i osiguravajući im osnažujuće okruženje za učenje u sljedećim dimenzijama: kreativnost, inovacija, znanje i društvena odgovornost (Slika 2.).

Dijagram prikazan ispod (Slika 3.) navodi šest ključnih karakteristika učenja zalaganjem u zajednici iz perspektive njegove unutarnje dinamike i poželjnih utjecaja na studente, profesore i zajednicu:

1. Izvornost – zadovoljavanje stvarnih potreba zajednice
2. Hotimičnost – odnosi se na promišljeno i pažljivo isplanirano obrazovno iskustvo
3. Povezanost s kurikulumom – oživljava školsko učenje
4. Reflektivno – podržava razvoj etičkoga i globalnoga građanstva
5. Utjecajno – ima pozitivan utjecaj na zajednicu
6. Primjenjivost – u skladu je s interesima i profesionalnim ciljevima studenata

POGLAVLJE 2

Ključne sastavnice učenja zalaganjem u zajednici

Može se zaključiti da uspješno provedene aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici mogu značajno poboljšati obrazovno iskustvo studenata, visokoškolskih ustanova i zajednica. Međutim, koncept upravljanja ovom obrazovnom strategijom mora uzeti u obzir činjenicu da su ciljevi zalaganja u zajednici i obrazovni ciljevi neizostavno povezani s provedbom aktivnosti te da svi dionici trebaju doživjeti vidljivu promjenu.

Slika 3.
Ključne karakteristike procesa učenja zalaganjem u zajednicu i poželjni utjecaj na sudionike
(Preuzeto i prilagođeno od Fairfax County Public Schools, Fairfax County, Virginia).

POGLAVLJE 2

Ključne sastavnice učenja zalaganjem u zajednici

Vježbe/zadaci/pitanja

Pokušajte pronaći primjer potrebe zajednice koju nije utvrdila sama zajednica, nego neka treća strana. Usporedite je s potrebom koju je sama zajednica izrazila.

Pokušajte pronaći primjere studentskih projekata ili aktivnosti provedenih u zajednici na vašem fakultetu/sveučilištu. Za svaki primjer analizirajte karakteristike učenja zalaganjem u zajednici predstavljene na Slici 3.

POGLAVLJE 3 | Razlika između učenja zalaganjem u zajednici i drugih aktivnosti usredotočenih na zajednicu

S obzirom na mnogostruke definicije učenja zalaganjem u zajednici koje se mogu pronaći u literaturi, neki autori priručnika i smjernica vezanih za provedbu učenja zalaganjem u zajednici napominju kako je važno razumjeti razliku između učenja zalaganjem u zajednici i ostalih sličnih koncepata koji također uključuju sudjelovanje u zajednici, poput volonterstva, rada za opće dobro, pripravništva ili nekih drugih obrazovnih programa utemeljenih na rješavanju problema u zajednici (npr. Johnson, 1995.; Eyler, Giles, i Schmiede, 1996.; Jacoby, 2015.). Razmatrajući važnost razlike između učenja zalaganjem u zajednici i drugih aktivnosti usredotočenih na zajednicu, Furco (2011.) ističe da učenje zalaganjem u zajednici *zahtijeva podjednaku zastupljenost obrazovnih ciljeva i zalaganja u zajednici.*

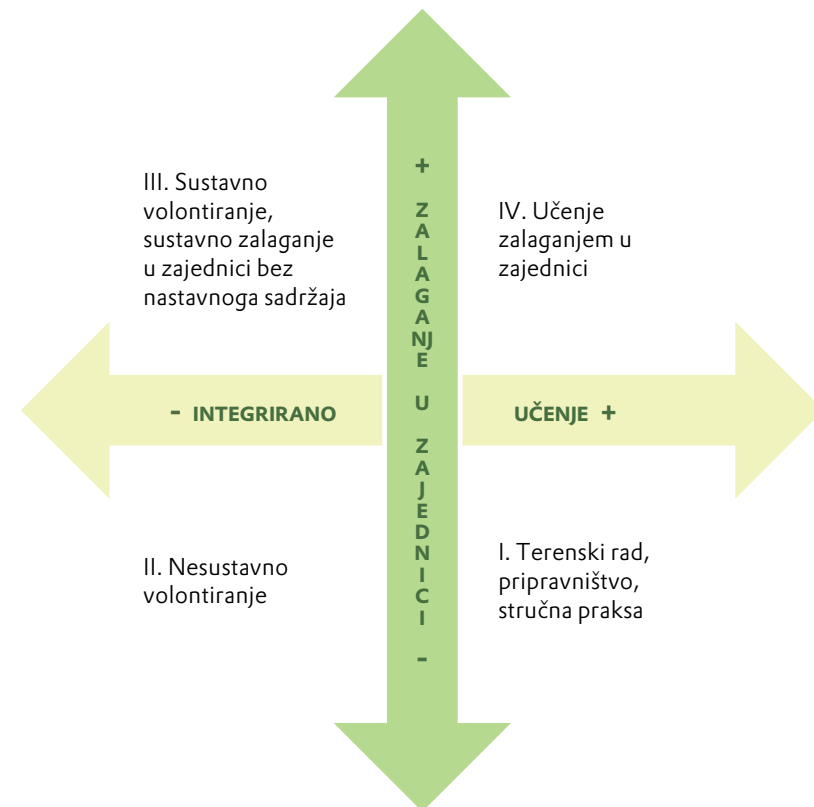
3.1. Konceptualni kvadrantni model učenja zalaganjem u zajednici

Literatura o učenju zalaganjem u zajednici najčešće navodi **konceptualni kvadrantni model učenja zalaganjem u zajednici CLAYSS** (Tapia, 2006., prema SL 2000 Center, 1996.) kao sredstvo koje nam pomaže razlikovati razne vrste aktivnosti u zajednici poput nesustavnog volontiranja, sustavnog volontiranja, pripravništva i učenja zalaganjem u zajednici (Slika 4). Detaljan opis konceptualnog kvadrantnog modela učenja zalaganjem u zajednici može se pronaći u nedavno objavljenom priručniku „Service-Learning in Central and Eastern Europe handbook for Engaged Teachers and Students“ (Regina i Ferrara, 2017.) koji je urednički usklađen od strane CLAYSS-a.

POGLAVLJE 3

Razlika između učenja zalaganjem u zajednici i drugih aktivnosti usredotočenih na zajednicu

Konceptualni kvadrant definiran je intersekcijom dviju osi: (1) **okomita os** odnosi se na kvalitetu zalaganja u zajednici (od niske do visoke), a (2) **vodoravna os** odnosi se na razinu integracije učenja u zalaganje u zajednici (Tapia, 2006.; Regina i Ferrara, 2017.). Slika 4 prikazuje četiri kvadranta CLAYSS-ovih konceptualnih modela učenja zalaganjem u zajednici (tj. kvadrant I/ terenski rad, pripravništvo, stručna praksa; kvadrant II/ nesustavno volontiranje; kvadrant III/ sustavno volontiranje, zalaganje u zajednici bez poveznice s kurikulumom), kao i prijedloge za prijelaz prema aktivnostima i programima učenja zalaganjem u zajednici (kvadrant IV) koji mogu biti provedeni u visokoškolskim ustanovama.

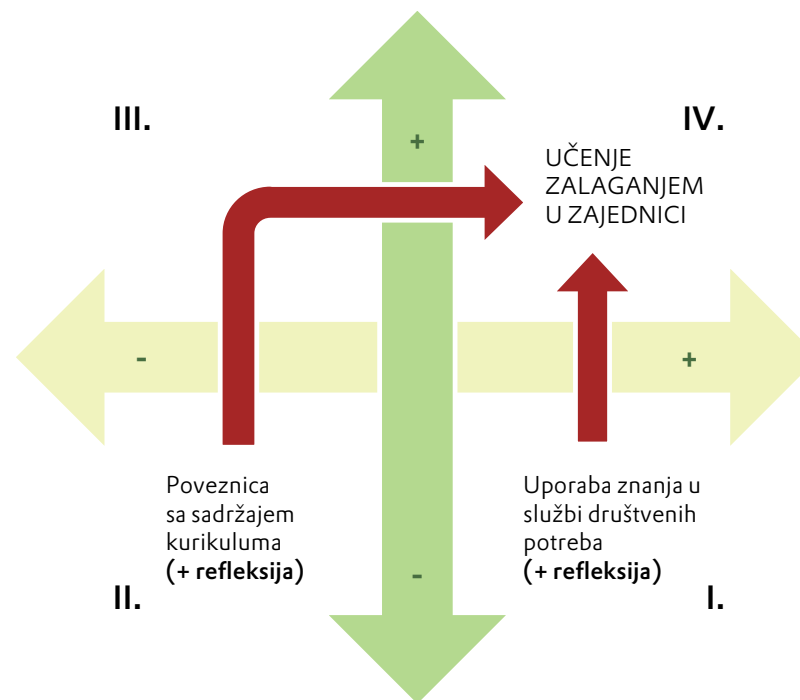
Slika 4.
Konceptualni kvadrantni model učenja zalaganjem u zajednici
 (Tapia, 2006., oblikovano prema kvadrantima koje je objavio Service-Learning 2000 Center, Sveučilište Stanford, Kalifornija, 1996.).

POGLAVLJE 3

Razlika između učenja zalaganjem u zajednici i drugih aktivnosti usredotočenih na zajednicu

3.2. Tranzicije od aktivnosti usredotočenih na zajednicu prema učenju zalaganjem u zajednici

Tranzicije iz jednog konceptualnog kvadranta prema drugome (tj. u smjeru razvoja aktivnosti i programa učenja zalaganjem u zajednici) mogu se ostvariti dodavanjem jednoga ili više ključnih elemenata: (1) kurikuluma vezanoga za sadržaj i (2) znanja u službi društvenih potreba. Također, dodatna karakteristika koja omogućava prijelaz iz bilo kojega kvadranta u kvadrant učenja zalaganjem u zajednici je reflektivna komponenta (tj. afektivna dimenzija učenja i zalaganja u zajednici) povezana sa zalaganjem u zajednici i sadržajem kurikuluma.

Slika 5.
Grafički prikaz tranzicija prema učenju zalaganjem u zajednici kroz dodavanje konkretnih sastavnica postojećim kvadrantima (preuzeto od Regina i Ferrara, 2017., str. 37).

POGLAVLJE 3

Razlika između učenja zalaganjem u zajednici i drugih aktivnosti usredotočenih na zajednicu

Tablica 1. Konceptualna pojašnjenja aktivnosti usredotočenih na zajednicu (kvadranti I-III) i prijedlozi za tranzicije prema kvadrantu učenja zalaganjem u zajednici (utemeljeno na Tapia, 2006. te Regina i Ferrara, 2017.).

Kvadrant	Konceptualna pojašnjenja i prijedlozi za tranzicije prema učenju zalaganjem u zajednici
I	<p>Obrazovne aktivnosti (Terenski rad / Izleti / Pripravništvo / Stručna praksa)</p> <p>Konceptualna pojašnjenja:</p> <p>U ovome kvadrantu, obrazovna i/ili istraživačka praksa koja se odvija u zajednici isključivo je povezana s predmetom učenja (Tapia, 2006.). Ove vrste programa većinom nadograđuju znanje studenata te nisu usredotočene na dobrobiti za zajednicu. Tapia (2006.) tvrdi da se u ovome kvadrantu ne odvija nužno ekološki i društveni napredak ili on nije jasno određen kao ishod učenja i dio razvoja kompetencija (Tapia, 2006.). Dakle, doticaj s društvenom stvarnošću je ključan te ga pokreće stjecanje znanja (Regina i Ferrara, 2017.).</p> <p>Prijedlozi za tranziciju prema učenju zalaganjem u zajednici (iz kvadranta I u kvadrant IV):</p> <p>Kako bi određena iskustva mogla biti prepoznata kao učenje zalaganjem u zajednici, trebaju sadržavati solidarnost kao jedan od ciljeva (u značenju brige za druge osobe) te razvijati aktivnosti u skladu s ovim ciljem (Tapia, 2006.). Drugim riječima, prijelaz od tradicionalnoga učenja prema učenju zalaganjem u zajednici događa se kada znanje stečeno u kontekstu učionice primijenimo ili obogatimo u stvarnome kontekstu djelovanja unutar zajednice kroz zalaganje u zajednici posvećeno rješavanju prepoznatih društvenih potreba (Regina i Ferrara, 2017.). Neki tvrde da ovaj prijelaz zahtijeva razmatranje društvene važnosti procesa učenja kroz njegovu reflektivnu sastavnicu ili druge pedagoške metode. Analiza društvene važnosti trebala bi uzeti u obzir studente kao aktivne članove zajednice te samu zajednicu.</p>

POGLAVLJE 3

Razlika između učenja zalaganjem u zajednici i drugih aktivnosti usredotočenih na zajednicu

II

Nesustavno volontiranje**Konceptualna pojašnjenja:**

Nesustavno volontiranje odnosi se na povremene aktivnosti (često potaknute kriznim situacijama poput prirodnih katastrofa ili ratnih situacija) koje uopće nisu ili su neznatno povezane sa sadržajem kurikuluma ili stručnim kompetencijama sadržanima u kurikulumu. Ove se aktivnosti odvijaju povremeno te su odgovor na konkretnu potrebu koja se pojavljuje kroz ograničeno vremensko razdoblje te nisu planirane na institucionalnoj razini (Tapia, 2006.; Regina i Ferrara, 2017.). Ove aktivnosti usredotočene su na konkretne potrebe te nemaju za cilj ostvarenje obrazovnog iskustva. Sudjelovanje se temelji na volontiranju te ne postoji procjena razine sudjelovanja ili obrazovnih ishoda za studente.

Prijedlozi za tranziciju prema učenju zalaganjem u zajednici (iz kvadranta II u kvadrant IV):

Prijelaz ovih aktivnosti/iskustava prema učenju zalaganjem u zajednici zahtijeva poveznicu s obrazovnim sadržajem, metodičnost i održivost tijekom vremena (tj. tijekom tranzicije prema kvadrantu III), jasno definirane ciljeve i ishode koji se mogu vrednovati kada je riječ o prednostima za studente i zajednicu (Tapia, 2006.; Rusu i Copaci, 2016.). Reflektivna komponenta također bi omogućila prijelaz u kvadrant IV. Autori Regina i Ferrara (2017.) tvrde da svaka aktivnost nesustavnoga volontiranja ima potencijal da sadrži obrazovnu vrijednost za studente kroz poticanje građanskih stavova, promicanje osjetljivosti i svijesti o potrebama zajednice te omogućavanje stjecanja vještina upravljanja u odnosu na utvrđene potrebe zajednice.

POGLAVLJE 3

Razlika između učenja zalaganjem u zajednici i drugih aktivnosti usredotočenih na zajednicu

Sustavno volontiranje

Konceptualna pojašnjenja:

Volontiranje se odnosi na iskustva tijekom kojih studenti sudjeluju u aktivnostima usredotočenima na zajednicu s naglaskom na krajnje korisnike, a bez definiranih obrazovnih ciljeva (Furco, 2011., prema Copaci i Rusu, 2016.). Sustavno (ili strukturirano) volontiranje uključuje aktivnosti koje se formalno i povremeno provode te su izričito definirane kao dio institucionalne misije (Tapia, 2006.). Udruženja studenata često omogućuju prilike za volontiranje utemeljene na suradnji s predstavnicima zajednice (npr. nevladinim udrugama ili drugim ustanovama socijalne skrbi). Sustavno volontiranje može biti dobrovoljno ili obvezno; sudjelovanje najčešće donosi radne sate i/ili potvrdu o društvenom radu te je najčešće dio institucionalne ponude (Regina i Ferrara, 2017.).

Prijedlozi za tranziciju prema učenju zalaganjem u zajednici (iz kvadranta III u kvadrant IV):

Literatura na temu učenja zalaganjem u zajednici navodi da većina aktivnosti sustavnoga volontiranja može imati iznimnu važnost kada je riječ o pružanju pomoći zajednicama kojima je ona potrebna (npr. kod niskog socio-ekonomskog statusa, zajednica koje su pogođene prirodnim katastrofama itd.) jer osiguravaju hranu, zdravstvenu skrb i aktivnosti obrazovne potpore (Tapia, 2006.; Regina i Ferrara, 2017.). Za prijelaz prema učenju zalaganjem u zajednici potrebna je poveznica sa sadržajem kurikuluma, uključujući građanske kompetencije koje se mogu razvijati kroz kontinuirano sudjelovanje u zadovoljavanju potreba zajednice. Kao i kod nesustavnog volontiranja, za tranziciju prema učenju zalaganjem u zajednici potrebno je definirati ciljeve i ishode koje je moguće vrednovati, uključujući razinu zadovoljstva i utjecaj na studente, ustanovu i zajednicu.

POGLAVLJE 3

Razlika između učenja zalaganjem u zajednici i drugih aktivnosti usredotočenih na zajednicu

IV

Aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici**Konceptualna pojašnjenja:**

U usporedbi s aktivnostima usredotočenima na zajednicu koje su dio kvadranta I-III, aktivnosti i programi učenja zalaganjem u zajednici imaju sljedeće ključne karakteristike kada je riječ o učenju i zalaganju u zajednici (Regina i Ferrara, 2017.): istovremeno sadrže obrazovne ciljeve i ciljeve zalaganja u

zajednici kroz visoku razinu integracije zalaganja u zajednici i formalnog učenja, omogućavaju studentima da sudjeluju u obrazovnom procesu kroz usredotočenost na životne situacije u svim fazama učenja zalaganjem u zajednici, poimaju zajednicu kao partnera u obrazovnom procesu i razvijaju pozitivan i ljudski odnos s obrazovnim ustanovama (npr. profesorima) i članovima zajednice.

Iako postoji nekoliko transverzalnih procesa koji su identificirani i opisani kroz razvoj aktivnosti/programa učenja zalaganjem u zajednici (CLAYSS, 2016.; Regina i Ferrara, 2017.), poput procesa refleksije, dokumentiranja, komunikacije i evaluacije, proces refleksije posebno je važan kada je riječ o svim mogućim tranzicijama iz kvadranta I-III prema kvadrantu IV.

3.3. Koliki udio bi trebalo imati zalaganje u zajednici, a koliki udio učenje?

Čak i kada su tranzicije u smjeru zadovoljavanja kriterija za učenje zalaganjem u zajednici izvedene ispravno, naglasak na učenju ili zalaganju u zajednici može biti sličan ili različit (Sigmon, 1994., prema Regina i Ferrara, 2017.). U Tablici 2 prikazan je pregled kombinacija koje mogu nastati između naglasaka na dvije sastavnice procesa učenja zalaganjem u zajednici.

POGLAVLJE 3

Razlika između učenja zalaganjem u zajednici i drugih aktivnosti usredotočenih na zajednicu

Tablica 2. Različiti naglasci na dvije sastavnice učenja zalaganjem u zajednici (utemeljeno na Sigmon, 1994., prema Regina i Ferrara, 2017., str. 36).

Z-u	Ciljevi zalaganja u zajednici su primarni, a obrazovni ciljevi su sekundarni.
z-U	Obrazovni ciljevi su primarni, a ciljevi zalaganja u zajednici su sekundarni.
Z-U	Zalaganje u zajednici i učenje snažno su povezani i imaju podjednaku važnost.

Neovisno o zastupljenosti ove dvije sastavnice, kada se dogodi sraz zalaganja u zajednici i učenja te se on razvije u proces učenja zalaganjem u zajednici, posebna pozornost treba biti posvećena postizanju izvrsnosti u učenju zalaganjem u zajednici i promicanju pozitivne društvene promjene (Regina i Ferrara, 2017.). Dakle, preporuka je da se studentima omoguće iskustva koja zahtijevaju kritičko promišljanje, suradnički menadžment, vještinu slušanja, empatiju i kriterij kvalitete, kao i da se ustanovama omogući (putem studenata i profesora koji sudjeluju u učenju zalaganjem u zajednici) da stvore važne mreže s društvenim organizacijama i čelnicima u zajednici, a u smjeru suradničke i uzajamne interakcije (CLAYSS, 2016.).

Vježbe/zadaci/pitanja

Pokušajte utvrditi kroz koje aktivnosti vaši studenti djeluju u zajednici i uvrstite ih u odgovarajući kvadrant. Što bi trebalo učiniti da te aktivnosti prijeđu u kvadrant učenja zalaganjem u zajednici? Je li taj prijelaz moguć?

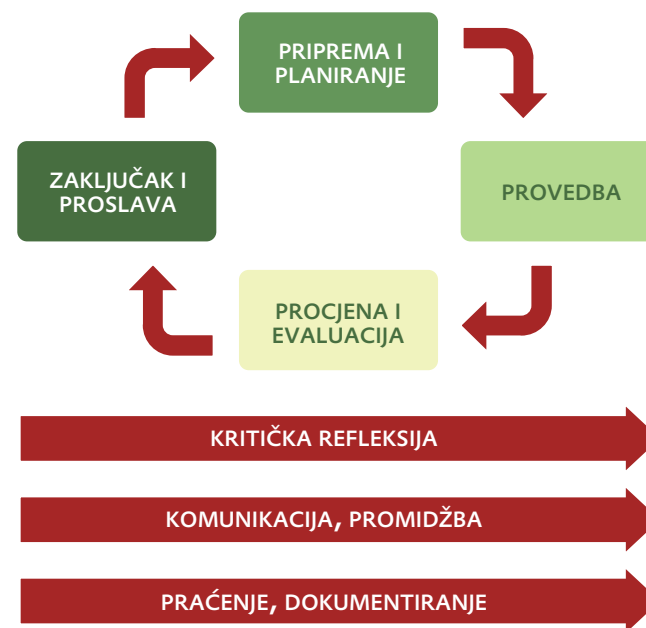
Posložite kvadrante od onoga koji najvjerojatnije hoće prijeći u učenje zalaganjem u zajednici prema onome koji najvjerojatnije neće prijeći u učenje zalaganjem u zajednici unutar konteksta vaše ustanove/iskustva.

POGLAVLJE 4 | Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

U literaturi je navedeno više etapa i postupaka koji mogu poslužiti kao vodič za profesore pri planiranju i provedbi kolegija o učenju zalaganjem u zajednici ili pri uvrštavanju sastavnica učenja zalaganjem u zajednici u postojeće kurikulume. U ovom poglavlju navedene su smjernice za postupak planiranja i provedbe učenja zalaganjem u zajednici unutar vašeg kolegija. U prilogima također možete pronaći korisne predložke i primjere koje možete koristiti u svom radu. Smjernice su utemeljene na modelu plana za projekt učenja zalaganjem u zajednici (SL Project Itinerary Model) kojega je predstavio CLAYSS (2013.), no one mogu biti prilagođene vašem iskustvu i institucionalnom okruženju.

CLAYSS-ov model plana za projekt učenja zalaganjem u zajednici dijeli cjelokupni proces učenja zalaganjem u zajednici na sljedeće temeljne sastavnice: 1. Motivacija, 2. Analiza, 3. Oblikovanje i planiranje, 4. Izvedba, 5. Zaključak, te tri transverzalna postupka: 1. Kritička refleksija, 2. Komunikacija i promidžba, i 3. Praćenje i vrednovanje. Važno je napomenuti da autori ovoga modela smatraju proces učenja zalaganjem u zajednici planom ili putem kojega profesori, studenti i zajednica mogu slijediti, a koji usprkos svojoj jedinstvenosti prouzročenoj kontekstom svake ustanove i različitim potrebama zajednice dijeli pet univerzalno prepoznatljivih faza i tri transverzalna postupka (CLAYSS, 2013.). Preporuka je da tijekom procesa razvoja i provedbe učenja zalaganjem u zajednici profesori nenametljivo preuzmu odgovornost i ponude vodstvo studentima tijekom svih faza kako bi se izbjegao osjećaj preopterećenja i zamora koji može smanjiti razinu motivacije i aktivnog sudjelovanja studenata u projektu učenja zalaganjem u zajednici (CLAYSS, 2013.).

U ovom poglavlju prilagodili smo CLAYSS-ov model plana za projekt učenja zalaganjem u zajednici modelu koji sadrži 4 faze (Slika 6), a uzima u obzir i sljedeće transverzalne postupke: Kritičku refleksiju, Komunikaciju i promidžbu, Praćenje i dokumentiranje.

Slika 6.
Faze planiranja i provedbe kolegija
o učenju zalaganjem u zajednici
(osmislili autori na temelju CLAYSS-ovog modela, 2013.).

POGLAVLJE 4

1. PRIPREMA I PLANIRANJE

U CLAYSS-ovom modelu plana za projekt učenja zalaganjem u zajednici (2013.) **planiranje** je podijeljeno na tri sastavnice:

1. Motivacija – odnosi se na osobnu i institucionalnu spremnost da se projekt učenja zalaganjem u zajednici razvije, na poznavanje i razumijevanje značenja koncepta učenja zalaganjem u zajednici, na svijest o važnosti uloge studenata kao aktivnih građana itd.
2. Analiza – odnosi se na utvrđivanje potreba/problema/izazova zajedno sa studentima i zajednicom te na analizu izvedivosti na razini obrazovne ustanove (odsjeka, fakulteta, sveučilišta).
3. Oblikovanje i planiranje projekta – odnosi se na ciljeve učenja zalaganja u zajednici u kontekstu učenja, na krajnje korisnike zalaganja u zajednici, očekivane aktivnosti, privremeni Gantogram, prostore u kojima se može raditi na razvijanju projekta, potrebne resurse, rasprave o unutarnoj koheziji projekta (CLAYSS, 2013.).

U našem modelu oblikovanja i provedbe kolegija o učenju zalaganjem u zajednici koji sadrži 4 faze, priprema i planiranje obuhvaćaju sve aktivnosti koje trebaju biti dovršene prije same provedbe kolegija. Faza pripreme i planiranja može se podijeliti na dva glavna dijela:

- a) Priprema za provedbu učenja zalaganjem u zajednici
- b) Planiranje kolegija utemeljenoga na učenju zalaganjem u zajednici

Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

a) Priprema za provedbu učenja zalaganjem u zajednici

Prije nego što započnete s provedbom bilo kojeg oblika učenja zalaganjem u zajednici, važno je da budete upoznati s nekoliko ključnih čimbenika koji mogu utjecati na vaše namjere. Kako biste razumjeli ove ključne čimbenike, pokušajte odgovoriti na sljedeća dva pitanja:

Kakav stav imaju sveučilište/fakultet/odsjek te ostali profesori prema djelovanju studenata u zajednici?

Osnovni preduvjet za uspješan razvoj učenja zalaganjem u zajednici jest okruženje koje potiče sudjelovanje studenata u aktivnostima koje se provode u zajednici. Riječ je o stvaranju okruženja koje potiče zanimanje za stvari koje nas okružuju i za pomaganje drugima te u kojem se djelovanje studenata u zajednici podržava i cijeni. Ovo okruženje ponekad se „automatski“ razvija na fakultetima; drugdje je potrebno poraditi na njemu te stvaranje takvog okruženja može biti jedan od ciljeva pri uvođenju učenja zalaganjem u zajednici u ustanovu. Okruženje koje podržava učenje zalaganjem u zajednici većinom je rezultat stava sveučilišta/fakulteta/odsjeka prema aktivnostima u zajednici, ali i stava ostalih profesora i kadra.

Pri predstavljanju ideje uvođenja učenja zalaganjem u zajednici na sveučilište/fakultet/odsjek, potrebno je većinom se usredotočiti na objašnjenje prednosti koje učenje zalaganjem u zajednici ima za sveučilište. Kada provodite učenje zalaganjem u zajednici na fakultetima koji nemaju prethodno iskustvo s njim, dobro bi bilo razmisliti na koji način ćete opisati aktivnost učenja zalaganjem u zajednici. Na primjer,

POGLAVLJE 4

učenje zalaganjem u zajednici možete predstaviti kao sredstvo koje studentima pomaže da razviju društvenu osjetljivost prema okruženju u kojem će u budućnosti raditi. Učenje zalaganjem u zajednici može biti opisano i kao vježbalište za stjecanje praktičnog iskustva koje će biti korisno tijekom buduće karijere. U nekim slučajevima, učenje zalaganjem u zajednici dio je strateških dokumenata sveučilišta što olakšava njegovo uvrštavanje u kurikulum. Ako ne postoji prethodna potpora za provedbu učenja zalaganjem u zajednici u strateškim dokumentima ustanove, mogućnost profesionalnog napredovanja može poslužiti kao motivacija profesorima da uvedu učenje zalaganjem u zajednici kao novu pedagošku metodu. Ponekad postoji potreba za uvođenjem novog pedagoškog postupka usprkos nedostatku strateške potpore koji će onda djelovati kao poticaj za promjenu.

Kakav stav i iskustvo vi imate kada je riječ o djelovanju u zajednici?

Ako želite razviti iskustvo učenja zalaganjem u zajednici u vašoj ustanovi, trebali biste pokušati iskreno odgovoriti na pitanja koja se odnose na vaš stav prema djelovanju u zajednici i razlogu zašto ste se odlučili posvetiti toj temi. Iako ne postoji popis „ispravnih“ motivacija, što točnije odgovorite na ovo pitanje, to će vaši postupci biti više motivirajući i jasniji za vas i vaše studente. Također, ne postoji ispravan odgovor na pitanje je li iskustvo djelovanja u zajednici neophodno za učenje zalaganjem u zajednici. Razgovor o nečemu što sami niste doživjeli može biti težak i možda nećete biti posebno uvjerljivi. Studenti često žele čuti nešto o vašim iskustvima vezanima za nove informacije koje im u tome trenutku predstavljate. Profesori su uzor

Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

mladim ljudima i trebaju s njima podijeliti osobni primjer vezan za temu razgovora.

Priprema strategije za učenje zalaganjem u zajednici temelji se na nekoliko faza. Ove faze ili etape ne moraju nužno slijediti jedna drugu, ali one jesu međusobno povezane te rezultat postignut tijekom jedne od njih može oblikovati i utjecati na sljedeću etapu. Tijekom pripreme za provedbu učenja zalaganjem u zajednici potrebno je:

Etapa 1: Analizirati potrebe sveučilišta/fakulteta/odsjeka

Etapa 2: Analizirati potrebe studenata

Etapa 3: Analizirati potrebe zajednice i organizacija koje u njoj djeluju

Etapa 4: Definirati ciljeve za provedbu strategije učenja zalaganjem u zajednici

Etapa 5: Utvrditi koje će strukture pružati podršku.

POGLAVLJE 4

ETAPA 1. ANALIZA POTREBA SVEUČILIŠTA/FAKULTETA/ODSJEKA

Za provedbu analize potreba ustanove možete koristiti klasičnu SWOT analizu. Razmislite o jakim i slabim stranama vašeg sveučilišta/fakulteta/odsjeaka te o prilikama i opasnostima koje se nalaze u vanjskom okruženju. Naravno, strategija učenja zalaganjem u zajednici i njezina provedba možda neće uzeti u obzir sve potrebe utvrđene SWOT analizom, ali može ponuditi odgovor na neke od njih.

ETAPA 2. ANALIZA POTREBA STUDENATA

Preporučuje se da učenje zalaganjem u zajednici bude prilagođeno potrebama studenata i njihovoj razini psiho-socijalnog i profesionalnog razvoja (Xing - Hok Ka Ma, 2010.). Analiza potreba studenata tijekom procesa provedbe učenja zalaganjem u zajednici blisko je povezana s analizom potreba sveučilišta/fakulteta/odsjeaka jer studenti su dio ustanove. Možete koristiti nekoliko metoda i tehnika za analizu potreba studenata tijekom primjene učenja zalaganjem u zajednici: intervju, anketu, upitnik, fokusne skupine i ostale metode. Mapiranje potreba možda će pojasniti i (budući) smjer provedbe učenja zalaganjem u zajednici na institucionalnoj razini, ali u odnosu na profesionalne planove studenata. U skladu s tim, važno je napomenuti da nedavne promjene kurikuluma slijede Europski kvalifikacijski okvir za pojedinačna područja te stoga aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici koje su povezane sa sadržajem kurikuluma mogu biti izvor vještina, znanja i kompetencija koje će studentima biti potrebne na tržištu rada.

Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

ETAPA 3. ANALIZA POTREBA ZAJEDNICE

Cilj mapiranja potreba zajednice je odabir organizacija sa stvarnim potrebama koje bi mogle biti zadovoljene kroz aktivnost učenja zalaganjem u zajednici, uz uvjet da su zaposlenici i kadar voljni prihvatiti studente i ponuditi im vodstvo tijekom provođenja aktivnosti (Xing - Hok Ka Ma, 2010.). Metode koje možemo koristiti pri mapiranju potreba organizacija/zajednica raznolike su: osobni intervjui, službena pisma, ankete itd. Studente također možete uključiti u mapiranje potreba zajednice. Neki od savjeta o tome kako provoditi mapiranje potreba zajednice su sljedeći:

- Obratite se organizacijama s kojima vaš odsjek/ustanova surađuje kako biste dogovorili profesionalno iskustvo za svoje studente;
- Kontaktirajte volonterski centar;
- Obratite se gradu ili županiji jer oni mogu biti izvor različitih ponuda, a ujedno i osnivači raznih organizacija kojima možda trebaju volonteri;
- Posjetite lokalne župe, crkve, knjižnice, muzeje, bolnice;
- Zatražite od neprofitnih organizacija da ponude dodatne opcije;
- Utvrdite koje su se neformalne inicijative i skupine odlučile posvetiti rješavanju problema u gradu ili županiji ili organiziranju nekog lokalnog događanja.

POGLAVLJE 4

U ovoj fazi nije potrebno napraviti detaljan popis svih sudionika iz zajednice koje je moguće kontaktirati u svrhu analize njihovih potreba. Ono što je potrebno učiniti je predstaviti studentima sve opcije. Kvaliteta rada za studente može biti različita u raznim organizacijama, tako da biste trebali saznati što više informacija o organizacijama i tome kako surađuju. Interes studenata vam također može pomoći pri odabiru suradnika. Međutim, ne zaboravite da ljudi prirodno izbjegavaju raditi s onim ciljnim skupinama s kojima nemaju prethodnog iskustva.

ETAPA 4: DEFINIRAJTE CILJEVE ZA PROVEDBU UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI

Autori priručnika *An Asset Builder's Guide to Service-Learning* (Roehlkepartain, Griffin-Wiesner, Byers i Nelson, 1999.) navode da je važno utvrditi opće ciljeve učenja zalaganjem u zajednici prije samoga planiranja projekta učenja zalaganjem u zajednici ili njegove provedbe na kolegiju. Ovi ciljevi dijele se na tri skupine:

- Ciljevi za rast i razvoj studenata
- Obrazovni ciljevi
- Ciljevi zalaganja u zajednici.

Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

Polazište za određivanje ciljeva trebali bi biti rezultati prethodno provedene analize potreba. Na temelju utvrđenih potreba, možete odrediti:

- Ciljeve provedbe učenja zalaganjem u zajednici u odnosu na sveučilište/fakultet/odsjek (Koje mogućnosti za provedbu učenja zalaganjem u zajednici postoje na vašem sveučilištu/fakultetu/odsjeku? Kakvu bi dobrobit provedba programa mogla imati za strategiju vaše ustanove?);
- Ciljeve provedbe učenja zalaganjem u zajednici u odnosu na studente (Koje znanje, vještine, stavove i kompetencije želite da vaši studenti razviju kroz ovu strategiju? Što bi oni trebali naučiti?);
- Ciljeve provedbe zalaganje u zajednici u odnosu na zajednicu (Koji su vaši ciljevi za provedbu učenja zalaganjem u zajednici? Koji je očekivani utjecaj provedbe programa na zajednicu?).

ETAPA 5: UTVRDITE KOJE ĆE STRUKTURE PRUŽATI PODRŠKU

Prije nego što započnete, identificirajte resurse koji su dostupni u vašoj ustanovi, a mogu pomoći pri osmišljavanju kolegija o učenju zalaganjem u zajednici.

POGLAVLJE 4

Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

b) Planiranje kolegija utemeljenoga na učenju zalaganjem u zajednici

Posljednja etapa u pripremi i planiranju provedbe učenja zalaganjem u zajednici je promišljanje predmetnog koncepta, tj. određivanje ciljeva, uvjeta za provedbu, sadržaja, tematskoga plana i metoda poučavanja. U Rezultatu 3 projekta SLIHE (www.slihe.eu) navedeni su primjeri kolegija utemeljenih na strategiji učenja zalaganjem u zajednici.

Heffernan (2001.) tvrdi da uzorni kolegiji utemeljeni na učenju zalaganjem u zajednici trebaju:

- Sadržavati zalaganje u zajednici kao izričit cilj.
- Jasno opisati kako će iskustvo zalaganja biti vrednovano i što će biti vrednovano.
- Opisati narav projekta zalaganja u zajednici.
- Odrediti način na koji će studenti iskazati znanje stečeno tijekom projekta (u obliku dnevnika, pisanih radova, prezentacija).
- Ponuditi zadatke koji povezuju mjesto održavanja aktivnosti i sadržaj kolegija.
- Sadržavati opis procesa kritičke refleksije.
- Sadržavati opis očekivanja vezanih za javnu diseminaciju rada studenata.

Ispod je navedeno nekoliko savjeta za pripremu kolegija utemeljenog na učenju zalaganjem u zajednici:

- Vratite se na obrazovne ishode kolegija – provjerite je li učenje zalaganjem u zajednici jedna od ispravnih metoda za njihovo postizanje;
- Veličina grupe – koliko studenata imate? Možete li smisleno svakoga od njih uključiti?
- „Malo je puno“ – ako je ovo prvi put da se bavite pedagogijom učenja zalaganjem u zajednici, počnite planirati u malim koracima (npr. mali projekt, manja grupa studenata, jedan partner iz zajednice);
- Osmislite svoj kurikulum/nastavni plan na vrijeme – pažljivo razmislite o interaktivnim metodama koje biste mogli koristiti tijekom svog predavanja;
- Uzmite u obzir vrijeme koje je potrebno da se dobije administrativno odobrenje za uvođenje promjena u kurikulum. U nekim slučajevima to je iznimno fleksibilan postupak, a u drugima može biti izrazito formalan i iziskivati dosta vremena;
- Razmislite o odgovorima na ova pitanja: Kako ćete utvrditi interese, potrebe i prioritete zajednice s kojom surađujete? Tko će odlučiti koje ćete aktivnosti provoditi u zajednici? Tko sudjeluje u procesu analize? Hoće li vaše partnerske organizacije iz zajednice biti primatelji, suradnici ili sudionici na projektu?

POGLAVLJE 4

- Provjerite moguće zakonske probleme vezane za studentsko osiguranje i opću uredbu o zaštiti podataka;
- Razmislite o tome na koji način možete promovirati učenje zalaganjem u zajednici i vaš kolegij među studentima (posebice ako je riječ o izbornom kolegiju) te kako ih možete motivirati na sudjelovanje;
- Razmislite o sljedećim pitanjima: Koju će poveznicu projekt zalaganja u zajednici imati s kurikulumom? Kako druga kurikularna područja mogu doprinijeti zalaganju u zajednici? Kako ih možemo potaknuti na sudjelovanje? Koje institucionalne mehanizme možemo upotrijebiti kako bismo povezali kurikularna/akademska područja s ovim projektom zalaganja u zajednici? Jeste li definirali obrazovne ciljeve i ciljeve zalaganja u zajednici? Na koji način su zalaganje u zajednici i učenje povezani te kako nastaje ta poveznica?

Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

2. Provedba

Provedba se odnosi na osiguravanje sredstava, formalnih dogovora, provedbu i upravljanje zalaganjem u zajednici te istovremeno razvijanje obrazovnog sadržaja, dokumentacije, rasprava o postignućima, prilagodbi itd. (Regina, 2017.). Priprema studenata za provedbu učenja zalaganjem u zajednici povezana je s jasno definiranim obrazovnim ciljevima i mogućnošću njihove primjene u organizacijama/zajednicama. Studenti će saznati što se očekuje od njih i što oni mogu očekivati od aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici te koja znanje, vještine i informacije su potrebne za provođenje aktivnosti i svladavanje osnovnih etapa učenja zalaganjem u zajednici.

Tijekom pripreme aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici savjetuje se studente usmjeriti prema pristupu koji njeguje uzajamnost i osjetljivost prema osobama s kojima će surađivati. Također se preporučuje osvrnuti na motivaciju studenata, tako da je nužno proučiti njihove razloge za uključivanje u aktivnost učenja zalaganjem u zajednici ili pronaći poveznicu između predmeta i aktivnosti u kojima već sudjeluju.

Nakon što je kolegij utemeljen na učenju zalaganjem u zajednici započeo:

- Svakako podijelite sve informacije o kolegiju sa svojim studentima (npr. što ćete raditi, na koji način ćete održati ovaj kolegij i s kim ćete surađivati, što se od njih očekuje) i otvorite dostupne komunikacijske kanale (npr. Facebook grupa/mrežna stranica kolegija);

POGLAVLJE 4

Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

- Podijelite načela učenja zalaganjem u zajednici sa studentima (npr. razgovarajte o tome koliko je važno cijeniti znanje koje izvire iz zajednice te uzajamnost procesa...)
- Definirajte radna pravila i grupe/uloge zajedno sa studentima, kao i njihova prava i obveze vezane za etička i zakonska pitanja (kada je riječ o komunikaciji s partnerima, izvještavanju);
- Razmislite o uključivanju studenata u proces odlučivanja kada je riječ o temi projekta i načinu njezine obrade: U kojim će dijelovima procesa studenti sudjelovati (analizi, planiranju, provedbi, evaluaciji itd.)? Na koji način? Sadrži li projekt različite aktivnosti u kojima studenti mogu sudjelovati s obzirom na svoje sposobnosti/kompetencije/vještine?

Važan dio provedbe strategije učenja zalaganjem u zajednici je **uloga profesora** tijekom procesa pripreme, izvedbe, kritičke refleksije, evaluacije, nagrađivanja i proslave. Njihova uloga ovisi o modelu učenja zalaganjem u zajednici, ali u većini slučajeva odnosi se na stvaranje prostora za učenje kroz zalaganje u zajednici. Pokušajte slijediti neke od sljedećih preporuka:

- Nemojte preuzimati zasluge za ideje ili aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici koje su studenti osmislili. Oni moraju osjećati da projekt pripada njima, a ne vama. Jasno objasnite studentima koje su njihove uloge i podijelite popis ključnih aktivnosti ako im je potreban.

- Pokušajte ne razmišljati o tome kako biste vi isplanirali ili proveli aktivnost te imajte na umu da ste vi samo savjetnici pri stvaranju ideje. Možda imate potpuno različite ideje od studenata, ali također imate različite vještine, sposobnosti i resurse za njihovu provedbu.
- Osigurajte prostor za susrete sa studentima, konzultacije o njihovim idejama i mišljenjima te dijeljenje pozitivnih i negativnih iskustava.
- Nije svaki projekt učenja zalaganjem u zajednici uspješan. Možda vam zbog toga bude žao, posebno ako su ideje studenata zanimljive i korisne. Međutim, nemojte sami pokušavati spasiti svaki projekt i imajte na umu da ljudi također uče kroz neuspjeh.
- Budite aktivni! Ako vaši studenti odluče očistiti neki prostor, održati radionice za djecu ili pomoći u domu za starije osobe, uključite se i vi u tu aktivnost. Vaša energičnost također će poslužiti kao važan motivator, a vi ćete biti primjer svojim studentima.
- Nemojte rješavati probleme koji se pojavljuju u studentskim timovima tijekom njihovog rada. Timski rad i učenje tijekom njega također doprinose razvoju ključnih kompetencija. Možete očekivati da će studentima u nekom trenutku biti potrebna pomoć s mekim vještinama, kao što su upravljanje vremenom, rješavanje sukoba, timski rad, koordinacija i komunikacija.
- Neka studenti osjete da im aktivno pružate potporu („budite uz njih, ali im nemojte biti na putu“).

POGLAVLJE 4

Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

3. VREDNOVANJE I EVALUACIJA

Vrednovanje se definira kao metoda provjere obrazovne (akademske) razine koju su studenti dostigli i ishoda učenja zalaganjem u zajednici koje je profesor definirao na početku kolegija. Način na koji se vrednovanje provodi ovisi o dva važna čimbenika:

- a) Pravilnicima ustanove o vrednovanju studenata, i
- b) Naravi kolegija i (akademskega) obrazovanja te ishodima učenja zalaganjem u zajednici.

Ishodi učenja zalaganjem u zajednici mogu biti vrednovani kao bilo koji drugi akademski ishod, ali treba imati na umu da ocjenjujemo akademska postignuća studenata, a ne broj sati koje su uložili u djelovanje u zajednici.

Evaluacija predstavlja povratnu informaciju različitih dionika u procesu učenja zalaganjem u zajednici. Cilj evaluacije nije ocjenjivati ili vrednovati, nego prikupiti povratne informacije o ukupnosti procesa. Cilj je promišljati o uspješnosti obrazovnog ciklusa iz perspektive svih partnera i planirati uvođenje poboljšanja tijekom narednog obrazovnog ciklusa. Nijedan projekt nije savršen. Svakom projektu potrebna je evaluacija ne samo sadržaja, nego i projekta u njegovoj cijelosti. Evaluacija stoga može sadržavati:

- a) Evaluaciju profesora i partnera iz zajednice koju provode studenti;
- b) Evaluaciju studenata i profesora koju provodi partner iz zajednice;
- c) Evaluaciju partnera iz zajednice koju provode profesori;

- d) Samoevaluaciju profesora utemeljenu na svim predloženim evaluacijama.

Preporučuje se izbjeći pisanje dugačkog popisa pitanja koja bi svima mogla biti zamorna. Važno je izdvojiti ključna pitanja koja će razotkriti narav iskustva, mišljenja i stava različitih dionika o projektu. Pri osmišljavanju pitanja za evaluaciju, potrebno je uzeti u obzir pitanja o tijeku projekta, kontekstu projekta ili sadržaju projekta. Primjeri pitanja koja studenti mogu koristiti za evaluaciju profesora su sljedeći:

- Je li profesor predstavio nastavni plan na početku kolegija?
- Je li profesor posjedovao opsežno znanje o sadržaju kolegija?
- Je li profesor bio otvoren za raspravu i komunikaciju?
- Je li profesor objasnio nastavne materijale na prikladan i lako razumljiv način?

POGLAVLJE 4

Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

4. ZAKLJUČAK I PROSLAVA

Svaki projekt učenja zalaganjem u zajednici ima formalno definirani početak i kraj. S obzirom na to da su projekti usredotočeni na stvarne potrebe zajednice, studenti, partneri i profesori mogu se suočiti s nizom različitih problema pri zaključivanju projekta. Problemi mogu biti sljedeći: partner iz zajednice nastavlja kontaktirati studente nakon završetka semestra zahtijevajući da nastave sa svojim djelovanjem u zajednici, partner iz zajednice traži dodatno istraživanje od studenata i profesora, zajednica želi produžiti trajanje projekta učenja zalaganjem u zajednici, partner iz zajednice ima novog predstavnika koji traži pojašnjenje početka projekta i zahtijeva izmjene završnoga izvještaja itd.

Neki od prijedloga za *zaključivanje projekta učenja zalaganjem u zajednici* su sljedeći:

- Studenti dovršavaju svoj pisani izvještaj na vrijeme i dogovaraju prezentaciju s partnerom iz zajednice;
- Može se organizirati događanje u svrhu promidžbe projektnih rezultata. Formalnoj prezentaciji mogu prisustvovati predstavnici medija ili neke druge treće strane (zamjenici ravnatelja, voditelji odsjeka, direktor partnera iz zajednice, dionici iz zajednice);
- Partner iz zajednice može napisati pismo u kojem obznanjuje da su ciljevi projekta učenja zalaganjem u zajednici postignuti, da je zaprimio pisani izvještaj i podatke predložene na početku

projekta te da je projekt zaključen. Svojim potpisom partner iz zajednice potvrđuje da nema dodatne zahtjeve za studente/profesore;

- Profesori mogu organizirati sastanak s partnerom iz zajednice nakon studentskih prezentacija te razgovarati o prednostima projekta i mogućim poboljšanjima.

Proslava se smatra važnim trenutkom koji može poslužiti za planiranje i raspravu o dodatnim ili novim projektima čija se provedba planira tijekom narednog semestra. Partneri iz zajednice mogu nastaviti svoju komunikaciju sa studentima na različite načine. Studenti mogu početi raditi/volontirati za partnera iz zajednice, ali treba biti jasno da profesor ne nameće ovaj odnos ni na koji način, niti je odgovoran za nastavak tog odnosa nakon završetka projekta učenja zalaganjem u zajednici. Primjer obrasca za evaluaciju učenja zalaganjem u zajednici za partnera iz zajednice nalazi se u Prilogu 2.

Projekt učenja zalaganjem u zajednici kompleksan je te za neke studente to obrazovno iskustvo može biti stresno. Proslava učenja zalaganjem u zajednici je trenutak stvaranja neformalnih odnosa i često omogućuje pozitivno promišljanje o stresnim situacijama koje su se dogodile tijekom projekta. Na primjer, može to biti jednostavan govor zahvale po završetku studentskih prezentacija, organiziranje posebne prezentacije za medije/dionike/partnere iz zajednice, mala zabava ili neki drugi oblik događanja na fakultetu, u javnom prostoru ili u prostorijama partnera iz zajednice. Sudionicima (partnerima iz zajednice, studentima, profesorima) može biti dodijeljeno pisano

POGLAVLJE 4

priznanje koje se onda može koristiti u svrhu promidžbe, obogaćenja životopisa ili profesionalnog napredovanja. Održavanje kontakta nakon završetka projekta može biti korisno za buduće projekte učenja zalaganjem u zajednici.

Slika 7.

Uloge refleksije u učenju zalaganjem u zajednici (osmislili autori).

Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

5. Refleksija

Refleksija prije, tijekom i nakon provedbe kolegija o učenju zalaganjem u zajednici ili tijekom planiranja tranzicije iz aktivnosti usredotočene na zajednicu prema učenju zalaganjem u zajednici omogućuje studentima da osvijeste svoje emocije i obrazovni proces, učvrste znanje i bitno doprinesu obrazovnoj ustanovi te postanu svjesni svoje uloge aktivnih građana. Refleksija u učenju zalaganjem u zajednici smatra se procesom izgradnje značenja koji vodi učenika kroz iskustvo rada u zajednici te omogućava duboko razumijevanje odnosa i poveznica (proceduralnih i efektivnih) između tog iskustva i koncepta učenja zalaganjem u zajednici (Slika 7). Refleksivna sastavnica je nit koja osigurava kontinuitet učenja te međusobno povezan napredak pojedinca i društva (Rodgers, 2002.; Copaci i Rusu, 2016.).

POGLAVLJE 4

Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici

6. KOMUNIKACIJA I PROMIDŽBA

Komunikacija je neprekinuti proces koji se odvija između sudionika na projektu, ustanove, partnera iz zajednice i zajednice. Idealan projekt učenja zalaganjem u zajednici gradi učinkovite komunikacijske kanale između sudionika na projektu te sudionika i zajednice. Oni služe za diseminaciju informacija, privlačenje većeg broja sudionika, podizanje svijesti o problemskim područjima na koja je projekt usredotočen te proširenje aktivnosti i postignuća. Komunikacija promiče dodatno učenje i pomaže nam da povećamo vidljivost onoga što je nevidljivo: konkretno učenje vezano za proces komunikacije, vidljivost projekta i zalaganje mladih u zajednici (Regina, 2017.).

Važno je imati na umu da vremenski okvir provođenja učenja zalaganjem u zajednici tijekom nekog akademskog kolegija (ponekad je to jedan semestar) može biti stresan za studente. Njihova ocjena ovisi o ciljevima projekta koji može, a ne mora biti uspješan, o čimbenicima iz okoline koje nije uvijek moguće kontrolirati te o optimalnoj suradnji s partnerima iz zajednice koji neće uvijek voditi računa o akademskom rasporedu studenata. Dakle, komunikacija o svim realističnim ciljevima, rokovima i očekivanjima središnja je briga projekta.

Promidžba je važan dio projekta, posebice ako je vaš cilj provedba učenja zalaganjem u zajednici tijekom razdoblja dužeg od jedne akademske godine. Nakon službenog završetka projekta i provedenih evaluacija, vrijeme je da profesor promišlja o ostvarenom iskustvu i počne stvarati planove za narednu generaciju studenata. Uvijek postoje područja koja ostavljaju pozitivan dojam i područja koja ostavljaju negativan dojam. Sada je vrijeme za razgovor o procesu i donošenje odluka o budućim poboljšanjima. Profesori će dogovoriti sastanak ili razgovor sa zainteresiranim stranama, posebice partnerima iz zajednice, te planirati za budućnost.

Povratne informacije partnera iz zajednice, studenata i profesora mogu se prikupiti u digitalnom obliku, obliku snimke ili jednostavno kao svjedočanstva ili kratki izvještaji. Svrha prikupljanja materijala je njihova upotreba pri predstavljanju projekta budućim generacijama studenata, dogovaranju suradnje s partnerima iz zajednice te osiguravanju više sredstava ili stipendija od službenih predstavnika ustanova.

POGLAVLJE 4**Kako isplanirati i provesti kolegij o učenju zalaganjem u zajednici****7. PRAĆENJE I DOKUMENTIRANJE**

Redovno praćenje i dokumentiranje projekta iznimno je važan i često previđen dio kvalitetnog iskustva učenja zalaganjem u zajednici. Praćenje i dokumentiranje učenja i rada tijekom projekta, za razliku od praćenja i dokumentiranja nakon završetka projekta, osigurava podatke koji su važni za procese refleksije, evaluacije i promidžbe projekta. Postoje razni načini na koje se faze i procesi projekta učenja zalaganjem u zajednici mogu dokumentirati. Dokumentiranje može imati različite oblike (dnevnik, portfelj, oglasna ploča, projektna mapa, blog, internetska stranica itd.) i formate (pisani, audio-vizualni, multimedijски).

Dokumentiranje u kontekstu projekta učenja zalaganjem u zajednici također može uključivati slanje izvještaja koji pokazuju na koji način je projekt učenja zalaganjem u zajednici doprinio kolegiju, obrazovnom iskustvu studenata ili potrebama zajednice. Izvještaji se mogu slati voditelju odsjeka ili dekanu u svrhu osiguravanja stipendija ili na zahtjev partnera iz zajednice, a u kontekstu suradnje sa sveučilištem. Važno je pri pisanju izvještaja poštivati opću uredbu o zaštiti podataka te oprezno rukovati materijalima koji će postati javni i biti objavljeni u digitalnom obliku. Molimo da pročitate dokumente - „The EU General Data Protection Regulation (GDPR)“ („EU opća uredba o zaštiti podataka“) - na sljedećoj poveznici (<https://eugdpr.org/>) te zatražite savjet pravne službe vaše ustanove.

POGLAVLJE 5 | Refleksija u učenju zalaganjem u zajednici

5.1. Definicije refleksije

Pojam „refleksija“ potječe od latinske riječi reflexio (odraz, zrcaljenje) i reflektore (odraziti) i definiramo ga kao osnovni način učenja kroz iskustvo. Refleksija studentima omogućava da kritički promišljaju o svojim iskustvima i istražuju vlastite vrijednosti, mišljenja i uvjerenja. Ona ima osobni utjecaj kroz stvaranje korisne neravnoteže koja vodi ka promjeni, ponovnoj obradi i rekonstrukciji načina obrade informacija. Također ostavlja prostor za propitivanje, međusobnu razmjenu ideja, iskustava i vještina rješavanja problema te pronalaženje rješenja za probleme zajednice kroz planiranje i ostvarenje aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici.

Literatura iz područja pedagogije usredotočene na zajednicu često naglašava da je glavni zadatak strategije učenja zalaganjem u zajednici integrirati smisleno djelovanje u zajednici u obrazovni kontekst. Međutim, učenje kroz zalaganje u zajednici studenata ne događa se automatski, nego treba biti omogućeno od strane profesora. Važno je stoga da teorija i praksa učenja zalaganjem u zajednici prepoznaju da su refleksija o iskustvima ili sama iskustva ključ za razumijevanje važnosti cjelokupne aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici, kao i način prijenosa novih iskustava na obrazovni sadržaj te na osobni život pojedinca.

Refleksija se smatra ključnim „sastojkom“ koji transformira iskustvo stečeno kroz aktivnost učenja zalaganjem u zajednici u samo učenje te ima važnu ulogu kada je riječ o podizanju svijesti i preobražaju učenja zalaganjem u zajednici u kritičku pedagogiju koja ima potencijal

da prouzrokuje osobne i društvene promjene (Jacoby, 2015.). Ona pomaže studentima da povežu informacije sa predavanja ili iz literature s iskustvima djelovanja u zajednici u svrhu osobnog razvoja i boljeg razumijevanja obrazovnog sadržaja te na taj način ojačaju proces stjecanja znanja i osobnog razvoja.

Refleksija je neophodan i čest element svih programa učenja zalaganjem u zajednici jer omogućuje studentima prostor za primjenu kritičkog razmišljanja te je dio stjecanja metakognitivnih vještina u visokom obrazovanju. Autor Eyler i suradnici (2001.) tvrde da učenje koje se odvija kroz ciklus refleksije i djelovanja omogućava studentima da razgovaraju o onome što su naučili kroz iskustvo koje je povezano sa sadržajem predavanja.

Refleksija u učenju zalaganjem u zajednici omogućuje međuljudsku komunikaciju, samoevaluaciju, izgradnju osjećaja građanske odgovornosti i pripadnosti. Također, riječ je o procesu izgradnje značenja koji može voditi ka prosvjetljenju i transformaciji, posebice kada su početne pretpostavke netočne ili im nedostaje izvornosti. Kako bi refleksija vodila preobražanju, mora sadržavati kritičko razmišljanje i time postati kritička refleksija. Korisna usporedba refleksije i kritičke refleksije vidljiva je u tablici prikazanoj ispod (Slika 8, prema Deeley, 2015.).

POGLAVLJE 5

Refleksija u učenju zalaganjem u zajednici

REFLEKSIJA	KRITIČKA REFLEKSIJA
<p>Osvrtanje na prošle događaje i iskustva;</p> <p>Uključuje prisjećanje na prošlost;</p> <p>Može prouzročiti dublje razumijevanje, veću osviještenost;</p> <p>Ne uključuje vrednovanje elemenata na kojima počiva;</p> <p>Uključuje svijest o zanemarenim elementima.</p>	<p>Refleksija na vlastitu hipotezu;</p> <p>Značajno promišljanje, uz jasnu svrhu i veliki naglasak na predmet refleksije;</p> <p>Provjerava valjanost i točnost mentalnih procesa;</p> <p>Postupak utvrđivanja, negiranja vlastitih pretpostavki, razvoj novih pretpostavki;</p> <p>Uključuje osjećajnost, utvrđuje promjenu, može proizvesti nelagodu i otpor;</p> <p>Ključni element iskustvenog učenja.</p>

Slika 8.
Komparativna analiza refleksije i kritičke refleksije
(prema Deeley, 2015.).

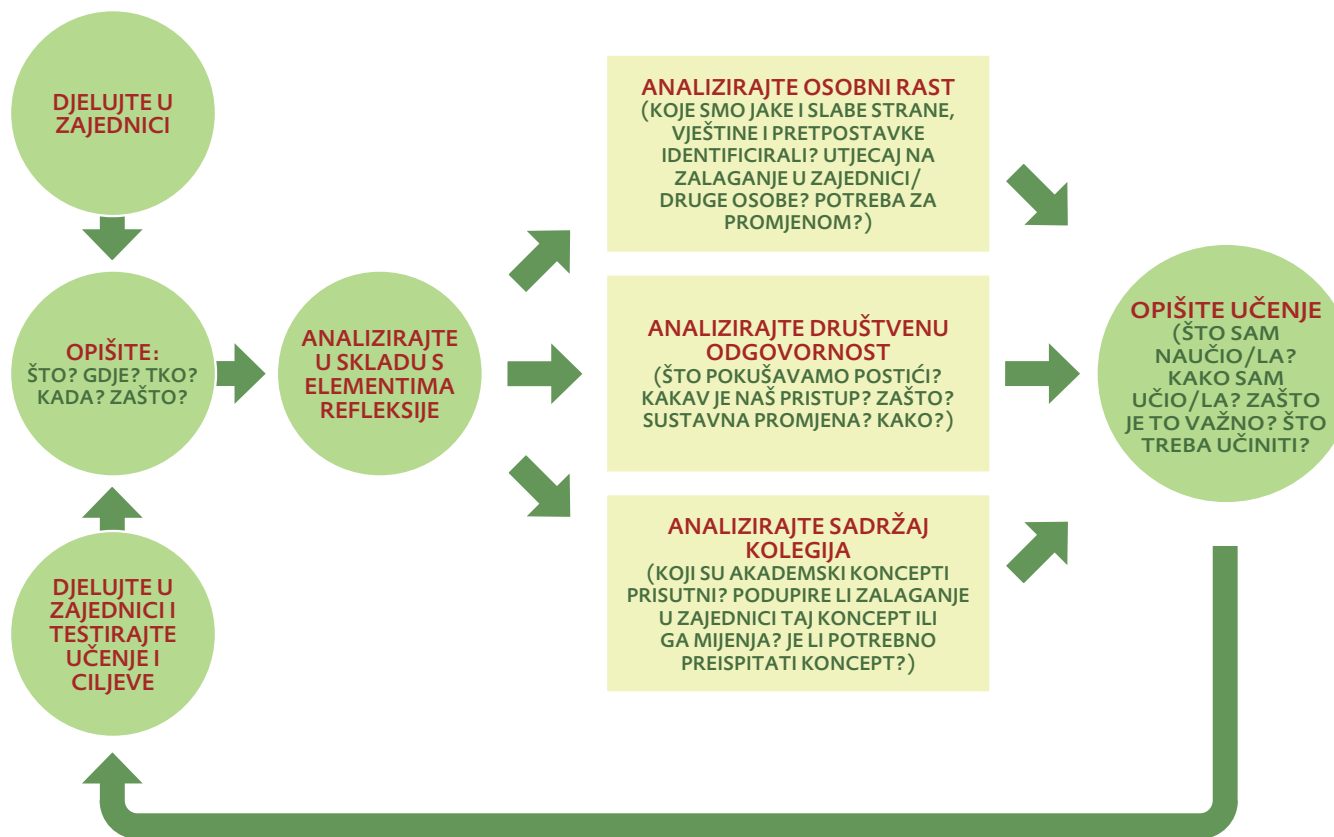
5.2. Modeli kritičke refleksije

Postoje različiti modeli kritičke refleksije koji opisuju etape procesa koje je moguće slijediti u svrhu postizanja učinkovitog procesa refleksije, kao i razine na kojima se refleksija odvija. Model je zapravo ciklički proces konstrukcije i rekonstrukcije mogućih rješenja za ključne probleme nakon kojih slijedi refleksija o poveznici između prvobitnih podataka, novih informacija i formiranja alternativnih rješenja. Krajnji cilj kritičke refleksije je djelovanje utemeljeno na pronađenom rješenju, a potom kontinuirana refleksija o rezultatima djelovanja.

Jedan od najpopularnijih i najčešćih modela kritičke refleksije je DEAL model (Ash i Clayton, 2009., Slika 9). Ovaj model nudi prikaz procesa kritičke refleksije počevši od samoga djelovanja u zajednici, preko analize različitih elemenata (osobni rast, društvena odgovornost, sadržaj kolegija) pa do artikulacije učenja, a riječ je o kontinuiranome procesu koji podržava transformativnu narav učenja zalaganjem u zajednici usmjerenu na studentske vrijednosti, mišljenja i postupke u odnosu na obrazovni sadržaj ponuđen od strane profesora.

POGLAVLJE 5

Refleksija u učenju zalaganjem u zajednici

Slika 9.
DEAL model kritičke refleksije
(prema Ash i Clayton, 2009.).

POGLAVLJE 5

Refleksija u učenju zalaganjem u zajednici

5.3. Razine refleksije u učenju zalaganjem u zajednici

S obzirom na to da se učenje zalaganjem u zajednici ne odnosi samo na individualni rad pojedinca, nego je često dio aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici, refleksija bi se trebala odvijati na nekoliko razina kako bi omogućila međuljudsku komunikaciju, samoprocjenu i izgradnju građanske odgovornosti:

- **Intrapersonalna razina** – odnosi se na samosvijest, riječ je o samorefleksiji usmjerenoj na osjećaje, znanje, iskustvo i vještine pojedinca. Neka od pitanja za ovu razinu refleksije su: Što ste naučili o sebi? Što je bilo najlakše/najteže? Možete li objasniti zašto? Što ste novo naučili?
- **Interpersonalna razina** – riječ je o refleksiji o djelovanju u skupini i dijeljenju iskustava grupnoga rada tijekom kojega se odvija društveno učenje, tj. propitivanje o tome što su studenti naučili jedni od drugih. Neka od pitanja za ovu razinu refleksije su: Što ste naučili o ostalim članovima skupine? Što ste naučili o sebi tijekom grupnoga rada? Za kakva je postignuća vaša skupina bila sposobna?
- **Razina primjene** – predstavlja prijenos onoga što nam iskustvo pruža i što iz njega primjenjujemo te refleksiju koja nakon toga slijedi, riječ je o traganju za poveznicom između iskustva i teorijskog znanja. Neka od pitanja za ovu razinu refleksije su: Na koji način možete koristiti znanje stečeno kroz ovo iskustvo tijekom kolegija i u privatnom životu? U kojim još situacijama možete ovo iskoristiti? Što biste preporučili drugima?

Refleksija u procesu provedbe učenja zalaganjem u zajednici

Refleksija se često smatra ključnim elementom za poimanje važnosti cjelokupne aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici. Idealno bi bilo provoditi refleksiju prije, tijekom i nakon aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici (prema Deeley, 2015.; York-Barr, Sommers, Ghore i Montie, 2001.; Slika 10).

Slika 10.
Tipovi refleksije u učenju zalaganjem u zajednici (osmislili autori).

POGLAVLJE 5

Refleksija u učenju zalaganjem u zajednici

Refleksija koja prethodi zalaganju u zajednici – Očekivanja tijekom faze pripreme

Kontinuirana refleksija može se provoditi spontano, ali savjetujemo da strukturirano vrijeme za refleksiju bude dijelom projekta učenja zalaganjem u zajednici. Saznajte što studenti znaju na početku obrazovnoga procesa. Koje su njihove početne ideje i mišljenja? Kakva očekivanja imaju? Što misle da će naučiti i kako se osjećaju u vezi toga? Ako je moguće, pripremite pitanje za studente na koje će morati odgovoriti tijekom aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici ili problem za koji će morati naći rješenje. Ovo bi ih moglo učiniti pozornijima i zainteresiranijima za konkretne potrebe zajednice.

Refleksija tijekom zalaganja u zajednici

Promatrajte. Na što studenti obraćaju pozornost? O čemu međusobno razgovaraju? Kako se ponašaju? Možete raditi bilješke koje će vam pomoći pri završnoj refleksiji. Tijekom refleksije na licu mjesta, tj. tijekom ove faze, studenti ponekad izražavaju svoje misli kroz ideje ili preporuke koje mogu pojačati učinak njihovih aktivnosti i obogatiti stečeno iskustvo.

Refleksija nakon zalaganja u zajednici

Preporučuje se provesti ovaj tip refleksije što je prije moguće nakon završetka projekta učenja zalaganjem u zajednici. Tijekom ovoga procesa prisjećamo se prošlog iskustva te tragamo za poveznicom između rezultata aktivnosti i obrazovnih ishoda. Ovaj tip refleksije također omogućava pogled u budućnost jer pokazuje na koji se način stečeno iskustvo može iskoristiti tijekom neke buduće aktivnosti. Riječ je o procesu koji služi kao retrospektivni pogled na dobitke i gubitke vezane za prošlo iskustvo te postignuća, a istovremeno je to i proces kojim nastojimo povezati sadašnje iskustvo s budućim aktivnostima i širim društvenim kontekstom. Iskoristite različite metode refleksije. Prije nego što započnete razgovor o trenutnoj aktivnosti, zatražite od studenata da napišu odgovore na razna pitanja za raspravu. Na taj način očuvat ćete jedinstvenost svakog pojedinačnog iskustva i omogućiti svima da sudjeluju u raspravi. Iskusniji studenti mogu zatražiti da sami predlože proces refleksije za sebe i svoje kolege. Zamolite studente da se oslone na tu ideju tijekom prezentacije svojih aktivnosti.

Autor Deeley (2015.) kao neke od mogućih rezultata kritičke refleksije navodi: promjenu, nelagodu, izgradnju značenja, razvijanje svijesti i praksu. Primjeri pitanja koja mogu biti korištena tijekom procesa refleksije navedeni su u Prilogu 3.

POGLAVLJE 5

Refleksija u učenju zalaganjem u zajednici

5.4. Aktivnosti za refleksiju u učenju zalaganjem u zajednici

Ne postoje aktivnosti koje su općeprihvaćene kada je riječ o provođenju refleksije u učenju zalaganjem u zajednici. Moguće je koristiti različite tipove refleksije – od individualnih pisanih refleksija do međusobnog dijeljenja iskustava i njihovog promišljanja u studentskim skupinama nakon radionica u kojima su sudjelovali klijenti i zaposlenici u organizacijama/zajednicama. Prilikom planiranja refleksije za aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici, važno je imati na umu sljedeće:

- Aktivnosti refleksije trebaju biti razborito i prikladno isplanirane te racionalno korištene;
- Refleksija treba biti kontinuirana;
- Aktivnosti refleksije trebaju jasno objediniti iskustvo učenja u zajednici i akademske standarde te kurikulum određenoga predmeta.

Refleksija se može razvijati kroz višestruke aktivnosti: pisanje ili druge oblike kreativnoga izražavanja, grupne rasprave tijekom predavanja, citiranje, pisanje eseja. Može se bilježiti putem zapisnika, radnih dnevnika, izvještaja, znanstvenih članaka, naprava, blogova, internetskih stranica itd. Raznolikost aktivnosti refleksije proporcionalna je kreativnosti svake skupine (Regina i Ferrara, 2017.).

Zašto povezivati učenje zalaganjem u zajednici i refleksiju?

Kao što je već navedeno u prethodnim poglavljima, učenje zalaganjem u zajednici smatra se oblikom iskustvenog učenja tijekom kojega se učenje odvija kroz ciklus djelovanja i refleksije pri čemu studenti surađuju s drugima u procesu primjene stečenoga znanja na probleme zajednice te istovremeno promišljaju o svom iskustvu nastojeći ostvariti realne ciljeve za zajednicu i postići dublje razumijevanje samih sebe (Eyler, Giles i Schmiede, 1996.; Eyler i Giles, 1999.).

Učinkovite strategije za poticanje refleksije temelje se na četiri osnovna elementa refleksije (Eyler, Giles i Schmiede, 1996.). Ti elementi su sljedeći:

- **Kontinuirana refleksija:** Refleksija bi trebala biti stalna sastavnica studentskog obrazovanja koja se odvija prije, tijekom i nakon doživljenoga iskustva.
- **Povezana refleksija:** Povežite „zalaganje“ u zajednici sa strukturiranim „učenjem“ u učionici. Ako nema strukturirane refleksije, studenti možda neće uspjeti premostiti jaz između konkretnoga iskustva zalaganja i apstraktnih pitanja o kojima se raspravlja tijekom nastave.
- **Refleksija koja je izazov:** Predavači bi trebali biti spremni u okruženju ispunjenom poštovanjem izreći pitanja i ideje koje su učenicima nepoznate ili čak nelagodne. Refleksija treba predstavljati izazov za studente i potaknuti kritičko razmišljanje.

POGLAVLJE 5

Refleksija u učenju zalaganjem u zajednici

- **Kontekstualizirana refleksija:** Ona omogućava da aktivnosti i teme za refleksiju budu prikladne i značajne u odnosu na iskustva studenata.

Ideje za provođenje kritičke refleksije

Kritička refleksija može se odvijati u učionici, u prostorijama organizacije iz zajednice ili individualno kroz zadatke definirane kolegijem. Široki raspon značajnih vježbi i strategija za provođenje refleksije može postati dijelom učenja zalaganjem u zajednici, uključujući često korištene pristupe navedene ispod (Regina i Ferrara, 2017.; Farber, 2011.).

- **Dnevnici:** Pisanje dnevnika često se koristi u programima učenja zalaganjem u zajednici kako bi potaknulo refleksiju. Imaju najveći značaj ako predavači postavljaju ključna pitanja za analizu.
- **Etnografije:** Studenti bilježe svoje iskustvo u zajednici kroz terenske bilješke.
- **Studije slučaja:** Studenti analiziraju organizacijski problem i pišu studiju slučaja te utvrđuju koju bi odluku trebalo donijeti.
- **Multimedijalne razredne prezentacije:** Studenti stvaraju dokumentarni film ili fotografski dokumentarac o svom iskustvu iz zajednice.

- **Pisani radovi na temu primjene teorije:** Studenti odabiru važnu teoriju koja se obrađuje tijekom kolegija te analiziraju njezinu primjenu na iskustvo stečeno u zajednici.
- **Pisana analiza organizacije:** Studenti identificiraju organizacijsku strukturu, kulturu i misiju.
- **Prezentacije organizacijama iz zajednice:** Studenti prezentiraju rad zaposlenicima organizacije iz zajednice, članovima odbora i sudionicima.
- **Poster** s tematskim sadržajem.
- **Radionice** sa sudionicima iz različitih entiteta koji su uključeni u aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici.
- **Govornici:** Pozovite članove zajednice ili zaposlenike organizacije da tijekom predavanja održe prezentaciju o ključnim pitanjima.
- **Grupna rasprava:** Postavljanjem pitanja za raspravu potaknite studente da kritički razmišljaju o svojim iskustvima zalaganja u zajednici.
- **Događanja u zajednici:** Odredite koja događanja u zajednici studenti mogu pohađati kako bi naučili nešto više o ključnim pitanjima.
- **Mapiranje:** Izradite vizualnu mapu koja pokazuje na koji način je učenje zalaganjem u zajednici povezano s problemima na državnoj/nacionalnoj/globalnoj razini.

POGLAVLJE 5

Refleksija u učenju zalaganjem u zajednici

- **Videozapisi:** Pogledajte videozapis ili dokumentarac koji će potaknuti raspravu o ključnim pitanjima koja se odnose na njihova iskustva zalaganja u zajednici.
- **Pisma uredniku:** Studenti pišu pisma uredniku ili državnim službenicima o pitanjima koja su važna organizacijama iz zajednice u kojima rade.
- **Kreativni projekti:** Studenti izrađuju kolaž ili pišu poeziju ili pjesmu kako bi izrazili svoje iskustvo.
- **Blog:** Izradite blog za kolegij na kojem studenti mogu objavljivati komentare o svojim iskustvima.
- **Reflektivno čitanje:** Pronađite članke, poeziju, priče ili pjesme koje imaju sličnosti sa zalaganjem u zajednici u kojem studenti sudjeluju, a koji mogu biti izvor pitanja za raspravu.

LITERATURA

- Alexander, I.D., i Chomsky, C. (2008). What is Multicultural Learning? University of Minnesota, Center for Teaching and Learning.
- Anderson, L.W., Krathwohl, D.R., i Bloom, B.S. (2001). A taxonomy for learning, teaching, and assessing : a revision of Bloom's taxonomy of educational objectives 1913-1999.
- Ash, S.L., i Clayton, P.C. (2009). Generating, deepening, and documenting learning: The power of critical reflection in applied learning. *Journal of Applied Learning in Higher Education*, 1, 25-48.
- Astin, A.W., Vogelgesang, L.J., Ikeda, E.K., i Yee, J.A. (2000). *Executive Summary: How Service Learning Affects Students*. Los Angeles: Higher Education Research Institute, University of California.
- Billing, S.H. (2000). Research on K-12 School-Based Service-Learning: The Evidence Builds. *Phi Delta Kappan*, 81, 658-664.
- Bloom, B.S., Engelhart, M.D., Furst, E.J., Hill, W.H., i Krathwohl, D.R. (1956). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain. New York: David McKay Company.
- Brozmanova Gregorova, A. i sur. (2014). *Service learning – Inovatívna stratégia učenia sa*. Banská Bystrica: Belianum.
- Celio, C.I., Durlak, J., i Dymnicki, A. (2011). A Meta-analysis of the Impact of Service-Learning on Students A Meta-analysis of the Impact of Service-Learning on Students, *Journal of Experiential Education*, (34) 2, 164-181, doi: 10.1177/105382591103400205
- Centro Latinoamericano de Aprendizaje y Servicio Solidario (CLAYSS) (2013). A Service-Learning Proposal for Universities. Complementary material text for the participants in the university capacity building program (Dostupno na: <http://www.clayss.org.ar/>).
- Centro Latinoamericano de Aprendizaje y Servicio Solidario (CLAYSS) (2016). Service-Learning in Higher Education online course (Dostupno na: <http://www.clayss.org.ar/>).
- Conrad, D. i Hedin, D. (1991). School-based community service: What we know from research and theory. *Phi Delta Kappa*, 72, 743-749.
- Conway J.M., Amel, E.L., i Gerwien, D.P. (2009). Teaching and Learning in the Social Context: A Meta-Analysis of Service Learning's Effects on Academic, Personal, Social, and Citizenship Outcomes, *Teaching of Psychology*, (10)36, 233-245, doi:10.1080/00986280903172969
- Copaci, I., i Rusu, A.S. (2016). Trends in Higher Education Service-Learning Courses for Pre-Service Teachers: a Systematic Review. *The European Proceedings of Social & Behavioral Sciences*, 18, 1-11. (Dostupno na: <http://dx.doi.org/10.15405/epsbs.2016.12.1>)

LITERATURA

- Copaci, I.A., i Rusu, A.S. (2015). A Profile Outline of Higher Education E-Tutoring Programs for the Digital-Native Student. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 209, 145-153.
- Copaci, I.A., Soos, A., i Rusu, A.S. (neobjavljen rad). *Development of an instrument for the assessment of the premises for the implementation of community-oriented pedagogy (Service-Learning) in universities.*
- Critical Reflection for Service Learning, University of Connecticut, (Dostupno na: <https://sl.engagement.uconn.edu/critical-reflection-for-service-learning/#>, preuzeto 31. kolovoza 2018.)
- Ćulum, B., i Jelenc, L. (2015). *Učenje zalaganjem u zajednici, Prikaz modela, iskustava i smjernica za primjenu*, University of Rijeka, ISBN 978-953-7720-20-9
- Deeley, S.J. (2015). *Critical Perspectives on Service-Learning in Higher Education*, London: Palgrave Macmillan.
- Dewey, J. (1910). *How We Think*. Massachusetts: D. C. Heath and Company.
- Dostilio, L.D. (2017). Planning a Path Forward. Identifying the Knowledge, Skills, and Dispositions of Second-Generation Community Engagement Professionals. In *The Community Engagement Professional in Higher Education. A Competency Model for an Emerging Field*. Dostilio, L.D. (Ed.). Campus Compact, Boston, Massachusetts.
- Dostilio, L.D., i Perry, L.G. (2017). An explanation of Community Engagement Professionals as professionals and leaders. U: Dostilio, L.D. (ur.), *The Community Engagement Professional in Higher Education. A Competency Model for an Emerging Field*. Campus Compact, Boston, Massachusetts.
- Durlak, J.A., Weissberg, R.P., Dymnicki, A.B., Taylor, R.D. i Schellinger, K.B. (2011), The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions. *Child Development*, 82: 405-432. doi:10.1111/j.1467-8624.2010.01564.
- Epple, A. Ironsmith, M., Dingle, S. H., i Erickson, M.A. (2011). Benefits of service – learning for freshmen college students and elementary school children. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, (11) 4, 102-115.

LITERATURA

- Eyler, J. (2002). Reflection: Linking Service and Learning – Linking Students and Communities. *Journal of Social Issues*, 58(3), 517-534.
- Eyler, J., Giles, D.E. i Schmiede, A. (1996). *A Practitioner's Guide to Reflection in Service-Learning*. Vanderbilt University.
- Furco, A. (2011). *Service-Learning: A Balanced Approach to Experiential Education. Expanding Boundaries: Service and Learning*. Washington DC: Corporation for National Service.
- Hamilton, S. i Fenzel, M. (1988). The Impact of Volunteer Experience on Adolescent Social Development: Evidence of Program Effects. *Journal of Adolescent Research*, 3, 65-80.
- Heffernan, K. (2001). Service-Learning in Higher Education. *Journal of Contemporary Water Research and Education*, 119(1), 2-8.
- Jacoby, B. (2015). *Service-Learning Essentials. Questions, Answers, and Lessons Learned*, San Francisco: Jossey-Bass.
- Johnson, D.B. (1995). Faculty Guide to Service-Learning. *Higher Education*. Paper 140. <http://digitalcommons.unomaha.edu/slcehighered/140>.
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice-Hall
- Mahrl, M., i Pausits, A. (2011). Third Mission Indicators for New Ranking Methodologies. *Evaluation in Higher Education* 4(1), 43-65.
- Molas-Gallart, J., Salter, A., Patel, P., Scott, A., i Duran, X. (2002). *Measuring Third Stream Activities: Final Report to the Russell Group of Universities*. Brighton: SPRU, University of Sussex.
- Navrátilová, J. (2013). Vzdělávání v sociální práci. U: MATOUŠEK, O. a kol. *Encykopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 509-511. ISBN 978-80-2620-366-7.
- Novak, J. M., Markey, V., i Allen, M. (2007). Evaluating cognitive outcomes of service learning in higher education: A meta-analysis. *Communication Research Reports*, 24(2), 149-157.
- Oxendine, C., Robinson, J. i Willson, G. (2004). *Experiential learning. Learning, Teaching & Technology*, e-knjiga.
- Pedagogy in action, the SERC portal za educators (2018). Dostupno na: <https://serc.carleton.edu/sp/library/enviroprojects/what.html>, preuzeto 31. kolovoza 2018.
- Pinheiro, P., Langa, P.V. i Pausits, A. (2015) One and two equals three? The third mission of higher education institutions, *European Journal of Higher Education*, 5, 233-249.

LITERATURA

- Regina, C., i Ferrara, C. (2017). *Service-Learning in Central and Eastern Europe handbook for Engaged Teachers and Students*. CLAYSS: Buenos Aires.
- Rodgers, C. (2002). Defining Reflection: Another Look at John Dewey and Reflective Thinking. *Teachers College Record*, 104(4), 842–866.
- Service-Learning 2000 Center (1996). *Service-Learning Quadrants*. Stanford University, California.
- Sigmon, R.L. (1994). *Linking service with learning*. Washington, D.C.: Council on Independent Colleges
- Simons, L., i Cleary, B. (2006). The influence of service-learning on students' personal and social development. *College Teaching*, 54(4), 307–319.
- Šoltésová, D. 2017. Reflexivita a reflektivita spätná väzba. U: Balogová, B., i Žiaková, E. (ur.). *Vademecum sociálnej práce. Terminologický slovník*. Košice: 2017, s. 161-162. ISBN 978-80-8152-483-7.
- Tapia, M.N. (2006). Aprendizaje y servicio solidario: en el sistema educativo y las organizaciones juveniles [Service-learning in the educational system and in youth organisations] Ciudad Nueva (Dostupno na: <http://www.clayss.org.ar/>).
- Watson, D., Hollister, R, Stround, S. i Babcock, E. (ur.) (2011). *The Engaged University: International Perspectives on Civic Engagement*. London: Routledge.
- Yorio, P., i Ye, F. (2012). A meta-analysis of the Effects of Service Learning on the Social, Personal, and Cognitive Outcomes of Learning, *Academy of Management Learning and Education*, (11)1, 9-27. doi: 10.5465/amle/2010.0072 10
- York-Barr, J., Sommers, W.A., Ghere, G.S., i Montie, J. (2001). *Reflective Practice to Improve Schools: An Action Guide for Educators*, Thousand Oaks: Corwin Press.

PRILOG 1 | Predložak za pripremu kolegija utemeljenoga na učenju zalaganjem u zajednici (ishod projekta SLIHE).

Prije nego što započnete s održavanjem kolegija utemeljenoga na učenju zalaganjem u zajednici, predlažemo da odgovorite na nekoliko pitanja. Odgovaranje na pitanja dio je planiranja kolegija i integracije učenja zalaganjem u zajednici u vaš proces poučavanja.

1. Kakav odnos vaše sveučilište/fakultet/odsjek te drugi profesori imaju prema studentskom djelovanju u zajednici? Kakvo iskustvo imaju kada je riječ o djelovanju u zajednici?
2. Kakav odnos vi imate prema djelovanju u zajednici i kakva su vaša iskustva?
3. Opišite svoju motivaciju. Zašto želite provesti učenje zalaganjem u zajednici?
4. Kakve potrebe ima vaš fakultet ili odsjek? Koje potrebe mogu biti zadovoljene provedbom učenja zalaganjem u zajednici?
5. Kakve potrebe imaju vaši studenti?
6. Kakve potrebe imaju zajednica i organizacija? Kako ćete mapirati te potrebe? Na koji način ćete povezati moguće partnere?
7. Kakve mogućnosti postoje na vašem fakultetu/odsjeku za provedbu učenja zalaganjem u zajednici? Koje dobrobiti za vašu ustanovu očekujete kroz provedbu učenja zalaganjem u zajednici? Trebate li dobiti dopuštenje za provedbu učenja zalaganjem u zajednici na vašem kolegiju?

POTREBE ŠKOLE

.....

.....

.....

.....

POTREBE ZAJEDNICE

.....

.....

.....

.....

POTREBE STUDENATA

.....

.....

.....

.....

PRILOG 1

Predložak za pripremu kolegija utemeljenoga na učenju zalaganjem u zajednici (ishod projekta SLIHE).

8. Koje ciljeve želite ostvariti kroz provedbu učenja zalaganjem u zajednici kada je riječ o vašim studentima? Koja znanja, vještine i kompetencije želite razvijati? Kakva bi iskustva provedba učenja zalaganjem u zajednici trebala omogućiti? Što bi studenti trebali naučiti?
9. Koje ciljeve želite ostvariti kroz provedbu učenja zalaganjem u zajednici kada je riječ o zajednici? Koje su očekivane dobrobiti za partnere iz zajednice?
10. Isplanirajte ostale aspekte provedbe učenja zalaganjem u zajednici na vašem kolegiju:
  - a) Koji su obrazovni ciljevi kolegija?
  - b) Koji su ciljevi zalaganja u zajednici?
  - c) Na koji ćete način surađivati s partnerima iz zajednice? Na koji će način zajednica sudjelovati u procesu provedbe učenja zalaganjem u zajednici tijekom različitih faza? Koju će ulogu partneri iz zajednice imati?
  - d) Na koji su način obrazovni ciljevi i ciljevi zalaganja u zajednici povezani?
  - e) Kojem je sveučilišnom programu kolegij namijenjen?
  - f) Je li kolegij izboran ili obvezan?
  - g) Na koji ćete način motivirati studente da sudjeluju u kolegiju?
  - h) Koji ćete model učenja zalaganjem u zajednici provesti i zašto?
    - i) Koji će broj studenata pohađati kolegij?
    - j) Koju će ulogu studenti imati u različitim fazama provedbe učenja zalaganjem u zajednici? Na koji će način biti uključeni?
    - k) Koji su preduvjeti za uspješan završetak kolegija? Na koji ćete način vrednovati studente?
    - l) Koliko će dugo trajati projekt učenja zalaganjem u zajednici (jedan semestar...)?
    - m) Gdje će se projekt provoditi?
    - n) Koji će broj profesora sudjelovati u kolegiju?
    - o) Na koji način ćete provoditi kritičku refleksiju sa studentima? Koje metode planirate koristiti?
    - p) Na koji ćete način vrednovati provedbu učenja zalaganjem u zajednici i sam kolegij? Na koji će način različiti sudionici biti uključeni u evaluaciju?
    - q) Na koji ćete način izvještavati o projektima učenja zalaganjem u zajednici?
    - r) Na koji ćete način promicati projekte učenja zalaganjem u zajednici?
11. Po vašem mišljenju, s kojim ćete se izazovima i problemima susresti tijekom provedbe učenja zalaganjem u zajednici?
12. Što vam je potrebno za početak? Treba li vam potpora? Tko bi vam mogao pomoći?

PRILOG 2 | Primjer predmeta/kolegija kojemu je učenje zalaganjem u zajednici sastavnica

Osnovne informacije o kolegiju:

Obrazovna skupina i godina: Pedagogija (Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci), 2. godina preddiplomskoga studija.

Kolegij: Evaluacijska istraživanja.

Cilj kolegija je promicati i razvijati kulturu evaluacije društvenih programa, tj. niza društvenih intervencija u (lokalnoj) zajednici. U ovome kontekstu, od studenata se očekuje da steknu opća i specifična znanja o metodama te usvoje metode evaluacije utemeljene na primjeni znanstveno-istraživačkoga pristupa.

Očekuje se da će studenti nakon završetka programa steći sljedeće opće kompetencije: (1) sposobnost kritičkog i kreativnog razmišljanja; (2) sposobnost analize, sinteze i evaluacije; (3) sposobnost planiranja i organizacije; (4) stjecanje vještina kroz timski i individualni rad; i (5) vještine upravljanja informacijama i prezentacije informacija. Nakon što dovrše sve programske obveze, očekuje se da će studenti moći vrednovati kvalitetu i učinkovitost postupaka, projekta i programa. Planiranje kolegija koji je utemeljen na modelu učenja kroz djelovanje u zajednici omogućuje studentima izravnu uporabu usvojenih koncepata, povezivanje s raznim ustanovama/organizacijama iz (lokalne) zajednice, upoznavanje s raznolikim društvenim programima i intervencijama koje se provode u lokalnoj zajednici te provođenje evaluacije (određenih aspekata) uspjeha projekata koji se provode u zajednici u odnosu na korisnike, suradnike, organizatore i širu zajednicu.

PRILOG 2**Primjer predmeta/kolegija kojemu je učenje zalaganjem u zajednici sastavnica****Opis kolegija**

Kolegij će se održati tijekom ljetnog semestra 2. godine dodiplomskoga studija pedagogije. Temeljni element studentskoga sudjelovanja je tromjesečni timski rad (3-5 studenata) na planiranju i provedbi evaluacijskoga istraživanja u suradnji s nekom organizacijom/ ustanovom iz zajednice, što će najvjerojatnije biti prvo istraživačko iskustvo za mnoge studente, kao i njihovo prvo iskustvo suradnje sa sudionicima iz zajednice. Tijekom zimskog semestra, profesori će dogovarati suradnju s predstavnicima organizacija/ ustanova koje su zainteresirane za zajednički rad na kolegiju i sa studentima te voditi razgovore o postojećim projektima koje organizacije/ ustanove provode, a koji su suočeni s određenim izazovima i teškoćama.

Svrha ovoga kolegija je podržati lokalne organizacije/ ustanove tijekom procesa otkrivanja (potencijalnih) uzroka određenih izazova i poteškoća te razmotriti moguća rješenja. Podijeljeni u timove, studenti će tijekom semestra provoditi vlastite istraživačke projekte unutar organizacija/ ustanova. Uz pomoć suradnika na kolegiju i mentora unutar organizacije, studenti će osmisliti nacrt evaluacijskoga istraživanja, provesti istraživanje, obraditi i analizirati prikupljene podatke, napisati izvještaj i prezentirati rezultate predstavnicima suradničkih organizacija/ ustanova. Suradnja s lokalnim organizacijama/ ustanovama iz zajednice ne može uvijek biti definirana pisanim ugovorom koji bi jasno odredio očekivanja, obveze i odgovornosti sudionika.

Kolegij će se provoditi u šest osnovnih segmenata: (1) Uvodni segment; (2) Izrada nacrt istraživačkoga projekta; (3) Terensko istraživanje; (4) Obrada podataka i priprema izvještaja; (5) Javna prezentacija rezultata; i (6) Refleksija. Segmenti od 1 do 5 odvijaju se linearno i slijede jedan za drugim, dok je refleksija segment koji se često ponavlja te uključuje posebna pitanja na kraju procesa. Predavanja se održavaju na fakultetu ovisno o rasporedu, a vježbe imaju oblik istraživačkih projekata koje provode pojedinačni studentski timovi u suradnji s organizacijama/ ustanovama te se većinom održavaju u skladu s dogovorenim rasporedom, ali također uz posebne dogovore između tima i mentora iz organizacija/ ustanova. Studenti su uvijek dostupni za pomoć svojim kolegama s kolegija tijekom grupnih, timskih ili individualnih konzultacija

PRILOG 2

Primjer predmeta/kolegija kojemu je učenje zalaganjem u zajednici sastavnica

Segment kolegija	Opis
<p>Uvodni segment (od 1. do 3. tjedna)</p>	<p>U uvodnom dijelu kolegija studenti će biti informirani o kurikulumu kolegija i načelima modela učenja kroz sudjelovanje u zajednici. Studenti će saznati što se od njih očekuje i naučiti nešto o ključnim konceptima koji će im biti potrebni tijekom rada (npr. timski rad i izazovi vezani za njega, upravljanje timom, upravljanje vremenom, upravljanje zadacima, poslovna komunikacija, javne prezentacije, refleksija). Studentima će biti predstavljene potencijalne suradničke organizacije/ustanove te zahtjevi projekta. Studenti će formirati timove i podijeliti uloge unutar tima te odabrati voditelja/icu tima koji/a će preuzeti ulogu glavnog komunikatora između profesora, studenata i mentora iz organizacije/ustanove.</p> <p>Nakon toga će odabrati organizaciju/ustanovu s kojom će surađivati. Koordinator kolegija sudjelovat će u pregovorima i na prvom sastanku između organizacije i studenata. Prvi sastanak najčešće traje sat vremena tijekom kojih se studenti mogu upoznati s aktivnostima, mentorima i ostalim članovima/zaposlenicima organizacije. Mentor iz organizacije/ustanove će detaljno prezentirati projekt i razgovarati sa studentima o utvrđenim izazovima/poteškoćama.</p> <p>Studenti će potom istražiti mogućnosti vezane za evaluacijsko istraživanje i dostupna sredstva (vrijeme, budžet, dostupnost uzorka, kompetencije studenata itd.). Mentor će studentima predati projektну dokumentaciju. Nakon prvog zajedničkog sastanka, tim će nastaviti izravno komunicirati s mentorom iz organizacije/ustanove. Svaki tim treba pripremiti plan provedbe istraživanja koji sadrži datume/rokove te ga predati profesorima (uz praćenje rada i napretka te intervenciju profesora u slučaju neuspješnog izvođenja zadataka prema dogovorenom planu).</p> <p>Nakon uvodnog segmenta, studentski timovi trebaju izraditi nacrt istraživanja u skladu s uputama.</p>

PRILOG 2

Primjer predmeta/kolegija kojemu je učenje zalaganjem u zajednici sastavnica

<p>Prijedlog istraživanja</p> <p>(od 4. do 7. tjedna)</p>	<p>Proces pripreme prijedloga istraživanja samostalni je rad studenata koji slijede upute mentora i konzultiraju se s profesorom u skladu s potrebama studentskih timova. U ovoj fazi važno je dogovoriti koje će elemente planirano evaluacijsko istraživanje imati te vremenski okvir provedbe u svrhu osiguranja provedbe procesa.</p>	<p>Osim istraživačkoga projekta, studenti će razviti potrebne istraživačke instrumente te osigurati snažnu potporu i dobiti povratne informacije od profesora i mentora iz organizacije. Nakon što su svi izrekli svoje mišljenje o nacrtu i potrebnim instrumentima te nakon što su timovi dobili (sva potrebna) odobrenja za provedbu istraživanja, studenti mogu započeti proces prikupljanja podataka na terenu.</p>
<p>Faza terenskoga istraživanja</p> <p>(od 8. do 10. tjedna)</p>	<p>Ova faza odnosi se na proces prikupljanja podataka na terenu. U skladu s istraživačkim projektom, studenti imaju zadatak osigurati dogovoreni uzorak sudionika uz podršku svojih mentora iz organizacije/ustanove.</p> <p>Studenti će na raspolaganju imati sve potrebne resurse za</p>	<p>uspješnu provedbu istraživanja – na fakultetu i unutar same organizacije/ustanove (npr. telefon, internet, fotokopirni aparat itd.). U slučaju poteškoća, voditelj tima odgovoran je da o tome obavijesti profesora, kao i mentora iz organizacije/ustanove kako bi se umanjila potencijalna šteta za istraživački projekt.</p>

PRILOG 2

Primjer predmeta/kolegija kojemu je učenje zalaganjem u zajednici sastavnica

<p>Analiza podataka i priprema izvještaja</p> <p>(od 11. do 13. tjedna)</p>	<p>Unos i analiza podataka provodit će se na Fakultetu u posebno opremljenoj učionici uz uporabu prikladnog računalnog programa te savjetodavnu potporu profesora koja će biti dostupna svakom timu.</p> <p>Dvoje profesora na kolegiju bit će zaduženo za osiguravanje potpore studentima tijekom provođenja kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja. Studenti će pripremiti izvještaj vodeći se dostupnim obrascem. Tijekom procesa izvještavanja, studenti imaju pravo na konzultacije i povratne informacije vezane za tumačenje rezultata.</p>	<p>Studenti će u izvještaju između ostaloga trebati iznijeti preporuke koje su u skladu s dobivenim rezultatima, a koje su realistične, izvedive, održive i značajne.</p> <p>Zaključci i preporuke trebaju biti oblikovani na način da pomognu suradničkoj organizaciji/ustanovi pri pronalaženju prikladnoga rješenja za prethodno utvrđeni izazov/problem.</p> <p>Izvještaj o istraživanju treba biti prikladno oblikovan i slijediti zadanu strukturu obrasca kojega su svi studenti/timovi prethodno dobili kako bi ih vodio tijekom procesa pripreme javne prezentacije rezultata.</p>
<p>Javna prezentacija rezultata</p> <p>(od 14. do 15. tjedna)</p>	<p>Nakon što završna verzija izvještaja bude odobrena, bliži se priprema javne prezentacije rezultata – mentori iz organizacije/ustanove dogovaraju termin i moguće sudionike/uzvanike. Ovim prezentacijama često prisustvuju mnogi članovi/zaposlenici i suradnici iz organizacije/ustanove, što predstavlja iznimno stresnu situaciju za veliki broj studenata.</p> <p>Profesori će pokušati osigurati svu potrebnu podršku kako</p>	<p>bi prezentacija rezultata bila što uspješnija (npr. povratna informacija o pripremljenoj prezentaciji, sudjelovanje profesora na prezentaciji). Nakon same prezentacije, često slijedi rasprava o rezultatima, tako da nije neobično da studenti vode (uspješne) razgovore s poglavarima iz gradske uprave, ravnateljima javnih ustanova, direktorima i izvršnim direktorima organizacija. Javna prezentacija neće biti vrednovana, ali je obavezan dio procesa za studente.</p>

PRILOG 2

Primjer predmeta/kolegija kojemu je učenje zalaganjem u zajednici sastavnica

Refleksija

Osim prijedloga istraživanja i izvještaja o istraživanju, studenti će također izraditi dnevnik refleksije. Istraživačka faza kolegija relativno je kratko, ali vrlo intenzivno razdoblje tijekom kojega se studenti prvi put susreću s mnogim procesima, situacijama i zadacima. Uz pomoć dnevnika refleksije, studenti će redovno pisati bilješke o svom radu i promišljati o svom uspjehu. Uz bilješke o svom radu, studenti će također zapisivati informacije o obrazovnom materijalu i svoje refleksije o novom znanju i vještinama te starim i novim stavovima.

Studenti će biti potaknuti na razmjenu iskustava vezanih za timski rad, suradnju s organizacijom/ustanovom,

istraživački proces i samu provedbu kolegija. Studenti će biti ohrabreni da izraze svoja opažanja unutar tima te, naravno, pred profesorima.

Dnevnik refleksije neće biti vrednovan kroz bodove/ocjene, ali studenti će ga trebati predati profesorima na kraju procesa. Iako dnevnik neće biti vrednovan, profesori će ga proučiti kako bi stekli uvid u iskustvo studenata, a u svrhu boljeg planiranja provedbe kolegija. Zanimljivo je napomenuti kako nije neobično da studenti ostanu u kontaktu sa suradničkom organizacijom/ustanovom – neki nastavljaju volontirati, a neki se kasnije vrate istoj organizaciji/ustanovi kako bi provodili praktični rad.

PRILOG 3 | Predložak za kolegij kojemu je učenje zalaganjem u zajednici sastavnica

OPIS KOLEGIJA

Koordinator kolegija		
Naziv kolegija		
Studijski program		
Status kolegija		
Godina		
ECTS bodovi i poučavanje	ECTS bodovi	
	Broj nastavnih sati	

1.1. Ciljevi kolegija

1.2. Uvjeti za upis na kolegij

1.3. Metodologija učenja zalaganjem u zajednici

DA, ovaj kolegij sadrži elemente metodologije učenja zalaganjem u zajednici.

Molimo objasnite elemente i proces.

NE, ovaj kolegij ne sadrži elemente metodologije učenja zalaganjem u zajednici.

1.4. Očekivani ishodi učenja

1.4.1. Očekivani akademski ishodi

1.4.2. Očekivani ishodi zalaganja u zajednici (ako je primjenjivo)

1.5. Sadržaj kolegija

PRILOG 3

Predložak za kolegij kojemu je učenje zalaganjem u zajednici sastavnica

1.6. Metode poučavanja

☐ predavanja	☐ individualni zadaci
☐ seminari i radionice	☐ multimedija i mreža
☐ vježbe	☐ laboratoriji
☐ obrazovanje na daljinu	☐ mentorstvo
☐ terenski rad	☐ drugo

1.7. Komentari

1.8. Odgovornosti studenata

1.9. Evaluacija studentskoga rada

Prisustvo na predavanjima	☐ Aktivnost/ Sudjelovanje	☐ Seminarski rad	☐
Ekperimentalni rad	☐ Pisani ispit	☐ Usmeni ispit	☐
Esej	☐ Istraživanje	☐ Projekt	☐
Redovna provjera znanja	☐ Izvještaj	☐ Praksa	☐
Portfelj	☐		

1.10. Postupak i primjeri vrednovanja obrazovnih ishoda na predavanju i na završnom ispitu

1.11. Metode refleksije upotrijebljene tijekom kolegija

1.12. Obvezna literatura (u trenutku podnošenja prijedloga studijskog programa)

1.13. Izborna/dodatna literatura (u trenutku podnošenja prijedloga studijskog programa)

1.14. Metode praćenja kvalitete koje osiguravaju stjecanje znanja, vještina i kompetencija

1.15. Postupci za osiguravanje povratnih informacija od partnera iz zajednice

PRILOG 4 | Primjer obrasca za evaluaciju učenja zalaganjem u zajednici namijenjen partneru iz zajednice

Sveučilište u Rijeci
 Ekonomski fakultet u Rijeci
 Kolegij: Istraživanje tržišta
 Profesor:

Evaluacija projekta: „Učenje zalaganjem u zajednici“ Akademska godina...

Ovim putem želimo Vam zahvaliti na sudjelovanju i potpori projekta Učenje zalaganjem u zajednici te što ste bili dijelom kolegija Istraživanje tržišta tijekom akademske godine... na Ekonomskom fakultetu u Rijeci, Sveučilište u Rijeci.

Ovogodišnje iskustvo suradnje s Vama i našim studentima pomoći će nam da poboljšamo nove dijelove kurikuluma tijekom narednih godina. Željeli bismo Vas stoga pozvati da ispunite ovaj evaluacijski obrazac i time doprinesete unapređenju kvalitete pripreme i rada za buduće generacije studenata (ova evaluacija neće utjecati na studentske ocjene). Hvala Vam na suradnji i radujemo se budućim susretima!

Možete nam dostaviti ovaj evaluacijski obrazac putem studenata s kojima ste surađivali ili ga možete poslati putem elektroničke pošte. Hvala.

Ime organizacije/tvrtke/ustanove:

Ime predstavnika:

Zaokružite jedan od odgovora koji najbolje opisuje vaš stav i mišljenje:

(1- Uopće se ne slažem, imam jako negativan stav, 2 – Ne slažem se, imam negativan stav, 3 –Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 Slažem se, imam pozitivan stav, 5 – U potpunosti se slažem, imam jako pozitivan stav)

1. Jeste li zadovoljni rezultatima projekta? DA NE
2. Jesu li studenti izvršili svoje obveze u skladu s dogovorom? DA NE
3. Kako biste ocijenili studente na sljedećim poljima:

Komunikacija	1	2	3	4	5
Ozbiljnost pristupa	1	2	3	4	5
Kompetencija	1	2	3	4	5
Voljnost da uče i posvete se projektu	1	2	3	4	5
4. Želite li naredne godine surađivati sa studentima Ekonomskog fakulteta na projektu učenja zalaganjem u zajednici? DA NE

PRILOG 5 | Primjeri pitanja za kritičku refleksiju i evaluaciju u učenju zalaganjem u zajednici

Kako postavljati pitanja za kritičku refleksiju?

Tijekom svake faze aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici mogu se postavljati pitanja u svrhu poticanja dublje refleksije i obrazovnog procesa.

Što?

Što se dogodilo?

Što ste zapazili?

Koji se problem pokušava riješiti i kojoj populaciji to pomaže?

Dakle što?

Jeste li naučili novu vještinu ili osvijestili svoj interes?

Na koji se način vaše iskustvo razlikuje od vaših očekivanja?

Što utječe na vaš stav o situaciji/iskustvu?

Koje su neke od najosnovnijih potreba/pitanja u zajednici?

Na koji način ovaj projekt nastoji odgovoriti na te potrebe?

Što sada?

Koji su osnovni uzroci prepoznatih problema?

Što ste naučili kroz ovo iskustvo?

Na koji način možete primijeniti ono što ste naučili?

O čemu biste željeli naučiti više, a vezano je za ovaj projekt ili problem?

Koje su dodatne radnje potrebne da bi se riješili izazovi ili poteškoće?

Koje informacije možete podijeliti sa svojim kolegama ili zajednicom?

Da možete ponoviti ovaj projekt, što biste učinili drugačije?

[Dostupno na: <https://sl.engagement.uconn.edu/critical-reflection-for-service-learning/#>, preuzeto 31. kolovoza 2018.]

PRILOG 5

Primjeri pitanja za kritičku refleksiju i evaluaciju u učenju zalaganjem u zajednici

Primjeri pitanja za refleksiju

- Koja je vaša uloga u zajednici?
- Kakva su bila vaša početna očekivanja? Jesu li se ta očekivanja promijenila? Na koji način? Zašto?
- Koje vam je iskustvo stečeno tijekom djelovanja u zajednici promijenilo način razmišljanja?
- Na koji se način motivirate kada trebate otići na lokaciju, a niste raspoređeni za to?
- Koje ste posebne vještine koristili na svojoj poziciji u zajednici?
- Vidite li prednosti djelovanja u zajednici? Zašto da ili ne?
- Je li se vaše mišljenje o osobama s kojima ste surađivali promijenilo? Na koji način?
- Na koji su način okruženje i društveni uvjeti utjecali na ljude s kojima surađujete u zajednici?
- Koje institucionalne strukture postoje na vašoj lokaciji ili u zajednici?
- Jesu li se mogućnosti vezane za vašu karijeru proširile kroz iskustvo zalaganja u zajednici?
- Zašto organizacija za koju radite postoji?
- Na koji se način vaše razumijevanje zajednice promijenilo kao rezultat vašeg sudjelovanja u ovom projektu?

- Na koji biste način mogli nastaviti svoje sudjelovanje u ovoj grupi ili društvenom pitanju?
- Na koji način biste mogli educirati druge ili povećati svijest o ovoj grupi ili društvenom pitanju?
- Jeste li se osjećali kao „outsajder“ na svojoj lokaciji tijekom iskustva djelovanja u zajednici? Na koji se način razlikuju „outsajderi“ i „insajderi“?
- Na koji način izražavate svoje vrijednosti tijekom djelovanja u zajednici?

[Dostupno na: <https://sl.engagement.uconn.edu/critical-reflection-for-service-learning/#>, preuzeto 31. kolovoza 2018.]

PRILOG 6 | Primjer sporazuma o povjerljivosti

Sveučilište u Rijeci
Ekonomski fakultet

Sporazum o povjerljivosti – izjava o tajnosti podataka

Ugovorne stranke su suglasne i prihvaćaju da će tijekom zajedničke suradnje steći informacije koje su povjerljive i moraju takvima ostati. Kako bi se osigurala zaštita tih informacija i sačuvala povjerljivost podataka u skladu sa zakonom o patentu i/ili poslovnoj tajni, ovim putem usuglašeno je sljedeće

1. Povjerljivim informacijama smatraju se:

Opis(i) izuma, tehnički i poslovni podaci o zakonom zaštićenim idejama i izumima, ideje, patentirane ideje, poslovne tajne, nacrti i/ili ilustracije, pretrage patenata, postojeći i/ili razmatrani proizvodi i usluge, istraživanje i razvoj, proizvodnja, troškovi, podaci o zaradi i marži, financije i financijska predviđanja, kupci, klijenti, marketing te sadašnji ili budući poslovni planovi ili modeli, neovisno o tome jesu li ti podaci određeni kao „povjerljive informacije“ u trenutku dijeljenja.

2. Primatelj se obvezuje da neće razotkriti povjerljive informacije osim ako to bude zakonski nužno.

3. Ovaj Sporazum sadrži ukupni sporazum između ugovornih stranaka vezan za razotkrivanje povjerljivih informacija. Svaki dodatak ili izmjena Sporazuma mora biti napravljena u pisanom obliku i potpisana od strane svih stranaka. Upotreba podataka vršit će se u skladu s UREDBOM (EU) 2016/679 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) u obrazovne svrhe ili prilikom daljnje analize istraživanja, obrade podataka i predstavljanja rada te neće biti zlorabljena ili korištena u druge svrhe.

4. Sadržaju kratkih prezentacija održanih tijekom semestra, završnoj prezentaciji i pisanom izvještaju prethodit će ugovor potpisan s predstavnikom zajednice koji će pisanim putem potvrditi finalni oblik informacija koje će biti javno dostupne.

5. U slučaju da se neke od obveza navedenih u ovom Sporazumu pokažu neprovedivima, preostale obveze provodit će se u potpunosti, a neprovedive obveze bit će prilagođene u ograničenom opsegu koji je nužan kako bi se Sporazum mogao provesti u cijelosti.

PRILOG 6

Primjer sporazuma o povjerljivosti

STOGA, ugovorne stranke potvrđuju da su pročitale i razumjele ovaj Sporazum i svojevrijedno prihvaćaju dužnosti i obveze definirane u njemu.

[Davatelj informacija]

[Primatelj informacija]

Stranka: .....

Stranka: .....

Ime: .....

Ime: .....

Titula: .....

Titula: .....

Adresa: .....

Adresa: .....

Datum: .....

Datum: .....

2020/2021